

«Det var da du ga meg tillit ...»

En kvalitativ studie om foreldres erfaring med hva som kan bedre samarbeidet med barnevernstjenesten etter omsorgsovertakelse.

Jorid Kolbjørnsrud Simonsen

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i sosialt arbeid

Antall ord: 26 390

25. mai 2023

Forord

Det har vært spennende, utfordrende og lærerikt å skrive denne masteroppgaven. Jeg har skrevet om samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten. Dette opplever jeg som et viktig tema i mitt arbeid, da det påvirker manges liv og trivsel. I løpet av prosessen har jeg erfart at det er vanskelig å sette ord på det jeg ønsker å få frem. Det er også krevende å holde fokus gjennom hele prosessen med å skrive en masteroppgave. Jeg er heldig og har hatt mange rundt meg som har hjulpet.

Jeg vil takke intervjudeltakerne for at dere har deltatt og åpent og ærlig fortalt meg om deres liv. Deres ønske og innsats for å få til et samarbeid med barnevernstjenesten har imponert meg.

Videre vil jeg rette en stor takk til min veileder, Cathrine Grimsgaard. Takk for stort engasjement, tilgjengelighet, motivasjon og konstruktive tilbakemelding. Dine gode innspill har vært til uvurderlig hjelp gjennom oppgaveskrivingen.

Det tar tid å skrive en masteroppgave og jeg vil takke min arbeidsplass for god tilrettelegging, tålmodighet og forståelse. Så tusen takk til min leder, Asle Johnsen, og gode kolleger. Takk til Kari O Kittelsen og Bodil H Wang for gode samtaler og oppmuntring gjennom prosessen og takk til dere som har hjulpet med korrekturlesning.

Til slutt en stor takk til mann og barn. Igjen, takk for tålmodighet, tilrettelegging og forståelse. Dere er gull verd!

25.05.23

Jorid Kolbjørnsrud Simonsen

Sammendrag

Masteroppgavens formål har vært å undersøke hva som kan bidra til mindre konflikt i relasjonen mellom foreldre og barnevernstjenesten etter omsorgsovertakelsen. Det er en kvalitativ studie basert på intervju av fem foreldre som har mistet omsorgen for barna sine. Studien har en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming og jeg har søkt foreldrenes subjektive erfaring og forståelse av temaet. Foreldrenes beskrivelser er deres fortolkning av egen livssituasjon og erfaring med barnevernstjenesten. Jeg har søkt å besvare problemstillingen ved å drøfte og tolke foreldrenes beskrivelser i lys av teorier om anerkjennelse. I studien har jeg som forsker bidratt aktivt med min forforståelse og kompetanse gjennom alle fasene av prosjektet.

Oppgavens problemstilling er: Hvordan beskriver foreldre som har mistet omsorgen for sine barn sin livssituasjon og relasjonen til barnevernstjenesten i tiden før, under og etter omsorgsovertakelsen? Hvordan kan foreldrenes beskrivelser gi økt forståelse av hva som kan bidra til en positiv endring i konfliktfylte relasjoner mellom foreldre og ansatte i barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse?

Studien peker på betydningen av å erfare anerkjennelse på områdene privat, rettslig og sosialt, for at foreldre kan bidra aktivt i en to-veis samarbeidsrelasjon. Studien viser at foreldre både før og under omsorgsovertakelsen opplever krenkelser som tar fra dem selvtillit, selvrespekt og selvaktelse. Foreldrene er i krise når barna flytter i fosterhjem. Dette gjør et gjensidig samarbeid med barnevernstjenesten nærmest umulig. Parallelt med at foreldre over tid erfarer økt anerkjennelse, økt selvaktelse og jobber med seg selv, etableres et bedre samarbeid mellom foreldre og barnevern. Ved økt anerkjennelse blir foreldrene i stand til å delta i samarbeid, bruke egne ressurser og ta ansvar for eget liv og situasjon.

Barnevernstjenesten plikter å følge opp foreldrene etter omsorgsovertakelse, men kan ikke alene ta ansvar for kvaliteten på samarbeidet. I studien kommer det frem at foreldrenes anerkjennelse- og dannelsesprosessen kan være en forutsetning for bedring av konfliktfylt samarbeidsforhold mellom foreldre og barnevernstjenesten. Barnevernstjenesten kan bidra til å bedre samarbeidet gjennom bevissthet om at det foregår krenkelser, foreldrenes sårbare situasjon som følge av dette og understøtte foreldrenes anerkjennelse- og dannelsesprosess.

Nøkkelord: foreldre – omsorgsovertakelse- samarbeid- redusert konflikt- anerkjennelse-
dannelsesprosess

Abstract

The purpose of this master thesis have been to shed light on what can reduce conflict in the collaboration between parents and the child welfare services (CWS) after child removal. This is a qualitative study based on interviews with five parents who lost custody of their children. The study utilises a phenomenological-hermeneutic paradigm and I have searched for the parents subjective experience and understanding on the topic. The parents` descriptions are their interpretation of their own life and experience in association to the CWS. I have tried to answer the research question by discussing and interpreting the parents narratives through theories of recognition. As a researcher, I have contributed with my preconception and qualifications during all phases of this study.

The research questions is: How does parents losing custody describe their living situation and relation to the CWS in times before, during and after child removal? How can the parents descriptions give an increased understanding of what can bring positive changes to conflict-filled collaboration between parents and the CWS after child removal?

This dissertation points at the need of experience with recognition in the private, legal and social sphere to enable the parents to contribute in the bidirectional relation. The study shows that parents experienced violations that reduced their self-confidence, self-respect and self-esteem both before and during the child removal. When the child is moving into fostercare, the parents are in crisis. At this time mutual cooperation with the CWS is almost impossible. Parallel with parents gradual experience of increased recognition, self-esteem and personal development, a better relation with the CWS develops. During recognition, parents are developing cooperation skills, to use their abilities and take responsibility for their situation.

The CWS is obliged to follow up after child removal, but cannot alone take responsibility for the quality of the collaboration. The study reveals that the parents` process of recognition and formation may be a prerequisite for improving the conflict-filled cooperative relationship between parents and the CWS. The CWS can contribute to better cooperation through awareness that violations are taking place, the parents` vulnerable situation as a result of this, and support the parents` recognition and education process.

Key words: parents – child removal – relationship – reduced conflict – recognition-formation process

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Oppgavens tema.....	1
1.2 Temaets aktualitet.....	3
1.3 Presentasjon av problemstilling	4
1.3.1 Hva kjennetegner et godt samarbeid.....	4
1.4 Lovverk og førende prinsipper i en barnevernssak.....	5
1.5. Presentasjon av relevant forskning	7
1.5.1 Omsorgsovertakelsen er en krise for foreldre og foreldrerollen	7
1.5.2 Det vanskelige samarbeidet	10
1.5.3 Tid og prosess som faktorer	13
1.6 Avgrensning av oppgaven	14
1.7 Oppgavens oppbygging	15
2.0 Teoretisk forståelse	16
2.1 Honneths teori om anerkjennelse, krenkelse og selvdannelse.....	16
2.2 Relasjonsmodellen gir grunnlag for anerkjennelse og selvrealisering	18
3.0 Metode	19
3.1 Teoretiske perspektiver og vitenskapsteoretisk ståsted.....	19
3.2 Kvalitativ metode og design	22
3.2.1 Å forske på eget felt og refleksjoner rundt forforståelse.....	23
3.3 Utvelgelse og rekruttering av intervjupersoner	24
3.3.1 Presentasjon av intervjudeltakere	26
3.4 Intervjuguide	27
3.5 Gjennomføring av intervju	28
3.6 Notater og lydbåndopptak	30
3.7 Etiske hensyn og betraktninger	31
3.8 Analyseprosessen	32
3.8.1 Tematisk analyse	33
3.9 Studiens kunnskapsbidrag.....	34
4.0 Resultat av analysen	35
4.1 Ustabil og utfordrende livssituasjon	35
4.1.1 Ustabil hverdag preget av rus og dårlig helse	35
4.1.2 Konfliktfylte parforhold	36
4.1.3 Utfordrende samarbeidsrelasjoner	38
4.2 Mistillit og krise	39

4.2.1	Opplevelse av å miste fotfestet.....	40
4.2.2	Feil hjelp i forkant av plasseringen.....	42
4.2.3	Mistillit til barnevernstjenesten	43
4.3	En mer stabil hverdag og opplevelse av å bli sett	44
4.3.1	Økt stabilitet.....	45
4.3.2	Å jobbe med seg selv og se barnas behov.....	46
4.3.3	Foreldre opplever seg sett av barnevernstjenesten	51
4.4	Oppsummering.....	55
5.0	Drøfting	57
5.1	Et liv fylt med krenkelsers	57
5.1.1	En hverdag av krenkelsers	58
5.1.2	Offentlig krenkelse	59
5.1.3	Konsekvenser av krenkelse	61
5.2	Endring som følge av erfart anerkjennelse	64
5.2.1	Selvdannelse – en parallell prosess.....	64
5.2.2	Fra krenkelse til anerkjennelse.....	67
5.3	Samarbeid som en gjensidig anerkjennende prosess	70
5.3.1	Et likeverdig samarbeid	71
5.3.2	Å endre posisjon.....	72
5.3.3	Understøtte den parallelle prosessen	73
5.4	Avslutning og konklusjon.....	74
	Referanser.....	77
	VEDLEGG 1: Informasjonsskriv	81
	VEDLEGG 2: Intervjuguide	85
	VEDLEGG 3: Dialog med NSD/SIKT.....	87

1.0 Innledning

I dette kapitlet vil jeg presentere oppgavens tema, aktualitet og problemstilling. Videre går jeg gjennom lovverk og førende prinsipper i en barnevernssak. Deretter presenterer jeg aktuell forskning før jeg til slutt har en avgrensning av oppgaven og en kort gjennomgang av dens oppbygging.

1.1 Oppgavens tema

Tema for masteroppgaven er konfliktfylte samarbeidsrelasjoner mellom foreldre og ansatte i barnevernstjenesten etter omsorgsovertakelse. Jeg er spesielt interessert i de relasjonene hvor det har skjedd en endring etter lengre tid med fastlåste konflikter og hvor barnevernstjenesten, og helst foreldrene, nå opplever at samarbeidet går bedre. Jeg har gjennomført kvalitative intervjuer av fem foreldre. I samtale med foreldrene har jeg hatt fokus på tiden både før, under og etter omsorgsovertakelsen. Målet er å få økt forståelse for hva som kan bidra til en positiv endring i fastlåste samarbeidsrelasjoner.

Omsorgsovertakelser etter barnevernsloven § 5-1 (2021) er blant de sterkeste tiltakene barnevernstjenesten har. Det er et tvangstiltak og skjer ofte mot foreldrenes vilje. Når nemnda vedtar omsorgsovertakelse, flytter barnet i fosterhjem. Hvor ofte foreldre og barn treffes på samvær, reguleres også av nemnda. Barnevernstjenesten har ansvar for den daglige omsorgen for barnet og koordinering samvær. For mange foreldre oppleves samarbeidet som vanskelig (Ellingsen, 2007; Moldestad & Skilbred, 2010). Noen foreldre synes også det er vanskelig å forstå hvorfor nemnda bestemmer at barna ikke kan bo i hjemmet (Syrstad, 2020). Med dette utgangspunktet er det forventet at foreldrene og barnevernstjenesten skal samarbeide om plassering, samvær, veiledning og gjenforening (Barnevernloven, 2021; NOU 2012:5; Prop 133L, 2020-2021). Tvang og ulik forståelse av plasseringen gjør at foreldre og barnevern har et vanskelig utgangspunkt for samarbeidet.

Det er naturlig at mange foreldre opplever samarbeidet krevende og finner kontakten med barnevernstjenesten vanskelig og utfordrende i en periode. I oppgaven søker jeg å forstå hva som over tid kan skape positiv endring i relasjonen mellom foreldre og barnevernstjenesten. Foreldre og kontaktpersoner har ulike roller i denne samarbeidsrelasjonen. De har forskjellig perspektiv og vil derfor ha ulike erfaringer. Jeg har valgt foreldrenes perspektiv. Dersom jeg hadde valgt kontaktpersonens perspektiv, måtte jeg intervjuet kontaktpersonene noe som hadde gitt meg en annen forståelse for temaet.

Min interesse for temaet kommer fra mitt arbeid i barnevernstjenesten, hvor jeg i flere år har jobbet med oppfølging av barn, foreldre og fosterforeldre etter omsorgsovertakelse. En vanskelig relasjon mellom foreldre og barnevernstjenesten etter omsorgsovertakelser er krevende for alle parter; barn, foreldre, fosterforeldre og kontaktperson i barnevernstjenesten. Dette har jeg erfart i mitt arbeide. Mitt inntrykk er at flere kolleger har gjort de samme erfaringene. Jeg har òg erfaring med å gå fra fastlåste og konfliktfylte relasjoner til samarbeid med mindre konflikt og økende gjensidig tillit. I etterkant spurte jeg en mor om hvorfor og når hun tenkte samarbeidet ble lettere. Hun svarte at det var da jeg ga henne tillit. Slik jeg forsto henne, var økt samvær det samme som økt tillit. Hun beskrev det som et vendepunkt for henne. Dette overrasket meg, for jeg opplevde selv at samarbeidet på det tidspunktet var svært krevende. Økt samvær var noe jeg opplevde «tvang seg frem» i denne saken, mer enn at hun «fikk» mer samvær. Jeg opplevde at samarbeidet bedret seg først en stund senere. Da jeg spurte hva jeg kunne gjort for at samarbeidet raskere skulle blitt bedre, svarte hun at jeg ikke kunne gjort noe. Hun sa mye handlet om henne og «hvor hun var i livet». Jeg ble overrasket over svaret, da jeg forventet at hun skulle ha flere ting på lista over hva jeg burde gjort annerledes. Hun ga likevel uttrykk for at hun savnet informasjon om barna. Det at hennes forståelse og erfaring, spesielt at tidspunktet for når hun opplevde samarbeide bedret seg, var annerledes enn mitt, har gjort meg nysgjerrig. Jeg ønsker derfor økt forståelse av hvordan samarbeidet med barnevernstjenesten oppleves av foreldrene, og jeg har undret meg om foreldre beskriver andre faktorer enn relasjonen til kontaktpersonen som årsak til at konflikt går til et gryende samarbeid. Jeg lurer også på om foreldrene beskriver endringen i samarbeidet som et vendepunkt eller en prosess.

1.2 Temaets aktualitet

Det er mange barn i Norge som har et omsorgstiltak og ved utgangen av 2021 bodde 7650 barn i fosterhjem (Statistisk sentralbyrå, 2022). Gjennom flere år har det vært økt fokus på tilbakeføring og samarbeid mellom foreldre og barnevernstjenesten. Det legges større vekt på at foreldre skal delta aktivt og bidra i utformingen av tiltak. Økt deltakelse skal gi bedre beslutningsgrunnlag og høyere kvalitet på tjenestene (Slettebø, 2008, ss. 54-55). Økt fokus på brukermedvirkning krever samarbeid og en viss grad av tillit mellom foreldre og kontaktperson. Uten dette kan brukermedvirkning bli et ideal, men i realiteten være manipulasjon, informasjon eller konsultasjon (Arnstein, 1969; Slettebø, 2008, s. 62).

Vi har i dag mye kunnskap om hva som skal til for å skape gode samarbeidsrelasjoner mellom sosialarbeider og mottaker. Innen sosialt arbeid er teorier om anerkjennelse (Honneth, 2007), dialogisk tilnærming (Seikkula & Arnkil, 2013), ikke vitende posisjon (Bagge, 2011) og brukermedvirkning (Seim & Slettebø, 2007) blant flere teorier som løftes opp som et ideal og som fremkommer i ulike etiske retningslinjer som for eksempel Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere (fo.no). Med tanke på det store fokuset som har vært, og fortsatt er, på relasjonen mellom mottaker og sosialarbeider i grunnutdanningene og i faglige retningslinjer, kan det legges til grunn at kontaktpersoner i barnevernstjenesten er bevisste og har som mål å få til et godt samarbeidsklima med foreldre.

De siste årene har Norge fått flere dommer mot seg i EMD, (Menneskerettighetsdomstolen) (NIM, 2021-2022, ss. 51-54). Dette har ført til økt fokus på barnevernstjenestens samarbeid med foreldre (Sandberg, 2020, s. 159; Kôhler-Olsen, 2019, s. 346). Forventingen til samarbeid med foreldre kommer frem i barnevernloven fra 1992, § 4-16. Denne paragrafen trådte i kraft i 2006 og gjennom dette fikk barnevernstjenesten en aktiv rolle for å oppsøke foreldre for å følge deres utvikling, tilby hjelp, veiledning og oppfølging (Syrstad, 2020, s. 12). dommene i EMD har tvunget barnevernstjenesten til å ha større fokus på samarbeid med foreldre og tilbakeføring som mål. Dette kommer til uttrykk i ny barnevernslov som trådte i kraft 01.01.23. I ny barnevernslov (2021), § 8-3, tydeliggjøres barnevernstjenestens ansvar for oppfølging av foreldrenes situasjon og utvikling ytterligere. Kort tid etter

omsorgsplasseringen skal barnevernstjenesten gi tilbud om veiledning og oppfølging, eventuelt formidle kontakt til andre hjelpeinstanser. Videre skal det lages en plan for denne oppfølgingen og jobbes for tilbakeføring når dette er til barnets beste. Som nevnt over er det dette samarbeidet mange foreldre opplever som krevende (Ellingsen, 2007; Moldestad & Skilbred, 2010).

Formålet med undersøkelsen er økt forståelse av hva som kan bidra til å skape endring i fastlåste konflikter mellom foreldrene og barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse. Dette søker jeg gjennom å analysere foreldrenes beskrivelser om livet sitt og relasjonen til barnevernstjenesten før, under og etter omsorgsovertakelsen. Det er naturlig å tenke at foreldrenes livssituasjon påvirker deres forhold til andre mennesker – også barnevernstjenesten. Slik settes samarbeidet inn i en helhetlig sammenheng og jeg tolker samarbeidet ut fra et videre perspektiv enn kun forholdet foreldre-barnevern. Dersom jeg kan identifisere faktorer som styrker samarbeidet mellom foreldre og kontaktpersonen, kan det gi stor gevinst til både barnet, foreldre, fosterforeldre og kontaktperson i en barnevernssak. Mitt håp er at større innsikt om dette kan gi økt forståelse, som igjen kan redusere konflikten i barnevernssaker.

1.3 Presentasjon av problemstilling

Oppgavens problemstilling er: Hvordan beskriver foreldre som har mistet omsorgen for sine barn sin livssituasjon og relasjonen til barnevernstjenesten før, under og etter omsorgsovertakelsen? Hvordan kan foreldrenes beskrivelser gi økt forståelse av hva som kan bidra til en positiv endring i konfliktfylte relasjoner mellom foreldre og ansatte i barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse?

1.3.1 Hva kjennetegner et godt samarbeid

Et samarbeid er avhengig av minst to parter som enes om et mål og jobber sammen for å finne løsninger for å nå dette målet. Avhengigheten ligger i at det den ene gjør eller ikke gjør, får konsekvenser for den andre og målet for samarbeidet. Avhengigheten betyr ikke at man må like og kjenne hverandre godt, men anerkjenne den andres rolle og enes om et mål.

Et godt samarbeid trenger ikke være uten konflikt. Om samarbeidet er godt eller dårlig, vil vise seg i hvordan en konflikt påvirker arbeidet mot målet. Konflikt i samarbeidet kan bedre kvaliteten på arbeidet, styrke forholdet mellom partene, skape maktesløshet, sinne eller resignasjon (Ekeland, 2019, s. 15). På denne måten blir samarbeid en prosess som er i kontinuerlig forandring og påvirkes av alle deltakerne i relasjonen (Anderson, 2012). Hvordan deltakerne påvirker relasjonen vil dermed variere ut fra behov, posisjon og situasjon.

Når jeg bruker begrepene positiv endring og bedre relasjon, redusert konflikt eller bedre samarbeid, mener jeg at foreldre opplever at de og barnevernstjenesten har flere mål de jobber sammen mot enn de hadde tidligere. Det å være i kontakt med kontaktpersonen og barnevernstjenesten oppleves mindre belastende og slitsomt. Foreldre trenger ikke være enig i omsorgsovertakelsen eller oppleve at de har et «godt» samarbeid på alle områder, men opplever det enklere enn før.

1.4 Lovverk og førende prinsipper i en barnevernssak

Ved en omsorgsovertakelse griper det offentlig, representert ved barnevernstjenesten, inn i den privates sfære for å sikre at barnet blir godt nok ivaretatt. For at det offentlige kan gripe inn mellom barn og foreldre må det være en lovbestemmelse som gir denne adgangen. I Norge har det vært barnevernloven som har gitt denne adgangen sammen med denne lovens forskrifter, rundskriv og veiledere. Også internasjonalt lovverk som barnekonvensjonen og EMK (Den europeiske menneskerettskonvensjon) gir barnevernstjenesten denne myndigheten (NOU, 2012 :5, s. 35). Barnevernloven (1992) er blitt erstattet av ny barnevernslav (2021) som trådte i kraft januar 2023. For denne oppgaven har ikke lovendringen noen direkte betydning og jeg vil videre i oppgaven forholde meg til ny lov, dersom annet ikke er spesifisert.

Det er den kommunale barnevernstjenesten som har ansvar for å følge opp enkeltsaker i barnevernstjenesten. Barnevernstjenesten må vurdere om en melding skal følges opp med en undersøkelse, gjennomføre undersøkelser og sette inn eventuelle tiltak. Dersom det er behov for tvangstiltak, må barnevernstjenesten fremme sak for nemnda og følge opp

dersom nemnda vedtar tiltak. Nemnda er et statlig domstollignende forvaltningsorgan og vedtak kan overprøves av domstolene. Det er nemnda som har avgjørelsesmyndighet i tvangssaker og som setter begrensinger i samværet mellom foreldre og barn etter omsorgsovertakelse. Dersom nemnda beslutter omsorgsovertakelse, er det barnevernstjenesten som godkjenner fosterhjemmet og følger det opp etter plassering (NOU, 2012 :5, ss. 37-38 og 101). I tidligere barnevernlov (1992) het det Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, i ny barnevernslov (2021) heter det Barneverns- og helsenemnda. I oppgaven benytter jeg for enkelhets skyld «nemnda».

I en situasjon hvor barnevernstjenesten vurderer omsorgsovertakelse må barnevernstjenesten og nemnda veie barnets og foreldrenes ulike behov og interesser opp mot hverandre. Her skal barnets beste veie tyngst. Barnets beste er et grunnleggende hensyn og overordnet prinsipp i barnevernstjenesten. Dette tydeliggjøres i flere lover som barnevernsloven (2021) § 1-3, Grunnlovens § 104 og FN barnekonvensjon (1989) artikkel 3. Det er også to andre sentrale prinsipper barnevernstjenestens arbeid bygger på. Dette er det mildeste inngreps- og det biologiske prinsipp (NOU, 2012 :5, s. 32 og 41). Disse kommer til uttrykk i barnevernstjenestens lovgivning og praksis. Tiltak fra barnevernstjenesten skal i utgangspunktet være frivillige. Det skal mye til for å benytte tvang og det er strenge vilkår for omsorgsovertakelse. En videre konsekvens er at barnevernstjenesten først og fremst skal søke å hjelpe barnet, slik at det kan bli i familien, og at en omsorgsovertakelse ses på som en midlertidig ordning. Det har ofte vært prøvd frivillige hjelpetiltak i lang tid før plassering i fosterhjem (NOU, 2012 :5, s. 67).

Etter omsorgsovertakelsen plikter barnevernstjenesten å følge med på hvordan det går med foreldrene, vurdere om hjelpen fungerer og om det er grunnlag for tilbakeføring. I barnevernsloven (2021) § 8-1, står det at barnevernstjenesten skal henvise foreldre til andre instanser dersom de ønsker det. Barnevernstjenesten skal koordinere samvær og holde foreldrene informert om hvordan barnet har det. Barnevernstjenesten plikter derfor å ha kontakt, et samarbeid, med foreldrene. Foreldrene har ulike behov og ønsker. Den enkelte sak er forskjellig og en standardisert oppfølging av foreldrene er vanskelig å gjennomføre. I praksis vil oppfølgingen derfor tilpasses den enkelte, ofte i samarbeid med andre etater som Nav og helsetjenester (Barne- og familiedepartementet, 2009, s. 11). Foreldre som mister

omsorgen for barna sine, er ofte marginalisert. For mange er vanskelige levekår, manglende utdanning, lav deltakelse i arbeidslivet, ikke egen bolig og økonomisk marginalisering kjennetegn på deres situasjon. Mange foreldre sliter med dårlig psykisk helse og/eller rus. De to siste er ofte begrunnelsen for at barna flytter ut av hjemmet (Barne- og familiedepartementet, 2009, s. 15; Höjer, 2007, s. 23).

1.5. Presentasjon av relevant forskning

Under dette punktet vil jeg redegjøre for relevant forskning som kan knyttes til temaet i studien. Det foreligger en del forskning som belyser utfordringene i samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten etter omsorgsovertakelsen. Mye av denne forskningen har fokus på foreldrenes opplevelse av omsorgsovertakelsen, svikt i oppfølging fra barnevernstjenesten og betydningen av kontaktpersonens relasjonskompetanse. I forskningen jeg har lest, ser det ut til å være tre temaer som går igjen. Det første er: Omsorgsovertakelsen er en krise for foreldre og foreldrerollen. Det neste temaet er: Det vanskelig samarbeidet. Det tredje temaet omhandler tid og prosess som faktor for hvordan foreldre håndterer og forstår omsorgsovertakelsen.

1.5.1 Omsorgsovertakelsen er en krise for foreldre og foreldrerollen

Omsorgsovertakelse er en stor belastning for foreldrene. Dette kommer på ulike måter frem i forskningen. Moldestad og Skilbred (2010) har intervjuet 20 norske foreldre med barn i fosterhjem og foretatt et fokusgruppeintervju med kontaktpersoner. Fokus har vært på relasjonen mellom barnevernstjenesten og foreldrene, og det som foreldre opplever vanskelig i samarbeidet. Deres forskning beskriver at foreldre er i krise etter omsorgsovertakelsen. Foreldrene har sterke følelsesmessige reaksjoner som skyld, maktesløshet og depresjon. Videre beskriver de hvordan foreldrene trappet opp rusbruk og jobbet mye overtid for å håndtere krisen i et forsøk på skyve unna tankene på at barnet er flyttet (Moldestad & Skilbred, 2010, ss. 35-36). Ellingsen (2007) har intervjuet åtte mødre om hvordan de opplevde oppfølgingen etter omsorgsovertakelsen. I hennes forskning kommer foreldrenes krise frem gjennom sorgen over tapet av barnet i kombinasjon av følelser som

skyld og skam. Sorgen over at barnet bor i fosterhjem, er en annerledes sorg, og foreldre uttrykker at den ikke blir forstått av andre i nettverket rundt dem (Ellingsen, 2007, s. 266). Lignende funn beskrives av Otterlei og Engebretsen (2022). Deres artikkel er basert på intervju av 13 foreldre hvor de har sett på hvordan foreldrene etter omsorgsovertakelsen omdefinierer sin foreldrerolle, fra å være mislykket til å være en viktig person for barnet. De beskriver hvordan foreldre i flere år ble sterkt påvirket både fysisk og følelsesmessig etter omsorgsovertakelsen. Flere foreldre uttrykte at deres sorg var en uverdlig sorg, fordi sorgen var knyttet til dem som mislykkede foreldre (Otterlei & Engebretsen, 2022, s. 775).

Ifølge Ellingsen (2007, s. 267) opplever foreldre skamfølelse knyttet til det å miste omsorgen. Når begrunnelsen for omsorgsovertakelsen er knyttet til foreldrenes omsorgsevne, mer enn til barnets atferd, kjenner foreldrene på størst skam. Foreldre som var rusavhengige og mistet omsorgen så på seg selv som mislykkede foreldre, skriver Otterlei og Engebretsen (2022, ss. 774-775). Videre skriver de at skamfølelsen ikke bare er knyttet til å ha sviktet sitt barn, men også til egne forventinger til foreldrerollen. Dette påvirker selvbildet negativt og skaper selvforakt.

Slettebø (2008) har i sin doktorgradsavhandling hatt fokus på brukermedvirkning og gjennomført intervju med foreldre som mottar hjelpetiltak fra barnevernstjenesten og en casestudie av en brukergruppe bestående av blant annet foreldre som har mistet omsorgen for sine barn. I Höjer (2007) sin svenske studie har over 40 foreldre som har mistet omsorgen bidratt. Fokuset har blant annet vært på foreldrenes opplevelse av å miste omsorgen og samarbeidet med barnevernstjenesten.

Flere foreldre i Slettebø (2008, ss. 70-71) sin forskning gir uttrykk for at de trenger hjelp av profesjonelle for å komme seg videre etter omsorgsovertakelsen. De færreste opplever likevel å få dette tilbudet og har derfor kjempet seg gjennom krisen alene. Moldestad og Skilbred (2010, ss. 35-36) og Höjer (2007, ss. 70-71) beskriver hvordan foreldre opplevde at barnevernstjenesten glemte at de var i krise, barnevernstjenesten bagatelliserer deres opplevelse og at krisereaksjoner blir feiltolket. Deres sorgreaksjoner var ikke et tema i samarbeidet med barnevernstjenesten. Foreldrenes reaksjon på opplevelsen av å være «glemt» kunne være sinne og aggresjon mot barnevernstjenesten eller økt rusbruk (Moldestad & Skilbred, 2010, ss. 35-36).

Syrstad (2020) sin doktorgradsavhandling er en kvalitativ studie hvor fokuset rettes mot familievernet og dets oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. I Syrstad (2020, s. 64) og Otterlei og Engebretsen (2022, s. 773) sin forskning uttrykker foreldrene at de synes det er vanskelig å forstå begrunnelsen for at barnet plasseres i fosterhjem. De forstår ikke hva de har gjort galt og opplever at beslutningen er tatt på feil grunnlag. Dette medfører sinne og mistillit overfor barnevernstjenesten. Foreldrene opplever dårlig behandling og ser på seg selv som ofre. På grunn av manglende tillit blir det vanskelig å be barnevernstjenesten om en forklaring på omsorgsovertakelsen, som igjen hindrer økt forståelse. Syrstad (2020, s. 65) drøfter om en mulig årsak til at foreldrene ikke forstår, kan handle om at foreldrene ivaretar og beskytter seg selv mot det som er vanskelig å akseptere.

Otterlei og Engebretsen (2022, ss. 773-774) beskriver forskjellige måter foreldre forholdt seg til det faktum at barnet ble flyttet. Noen forklarer at de er offer for uheldige omstendigheter eller skylder på den andre forelderen eller barnet. Andre opplever å ikke ha fått den hjelpen de trengte fra barnevernstjenesten og barnevernstjenesten får dermed skylden for omsorgsovertakelsen. Andre inntar en rolle som mislykkede foreldre og sier de ikke klarte oppgaven.

I flere av studiene jeg har beskrevet, formidler foreldrene at de opplever å stå alene i tiden etter omsorgsovertakelsen. Det er kun noen få som har et støttende nettverk. De som har det, beskriver dette som verdifullt. Skam og frykt for å bli dømt av samfunnet hindrer flere i å fortelle til sitt nettverk som jobb, familie og venner, om sin situasjon (Ellingsen, 2007, ss. 266-267; Otterlei & Engebretsen, 2022, s. 775). De frykter at andre skal stemple dem som dårlige mødre og miste anerkjennelse også på andre områder i livet. Et resultat av dette kan være at foreldre fremstår som sterkere enn de er og ikke uttrykker behov for hjelp fordi de opplever en truet identitet (Ellingsen, 2007, ss. 269-271).

Foreldre i studiene til Syrstad (2020, s. 65) og Mollestad og Skilbred (2010, s. 38) beskriver opplevelse av å ikke bli hørt av barnevernstjenesten, når det gjelder deres kunnskap og erfaring med barnet. Deres mening blir ikke tatt med i vurderinger og det oppleves lite respektfullt og sårende. Foreldre uttrykker en følelse av avmakt i møte med barnevernstjenesten. De opplever at dette handler om å bli respektert som foreldre og at det å miste omsorgen for barnet, bidrar til opplevelse av å bli sett på som inkompetente og

avvikende foreldre (Ellingsen, 2007, s. 39; Otterlei & Engebretsen, 2022, s. 772; Slettebø, 2008, s. 146). Foreldre beskriver også at de opplever seg underlegne i møte med fosterforeldre som ivaretar barna deres (Höjer, 2007, s. 90; Slettebø, 2008, s. 195).

I etterkant av omsorgsovertakelsen sitter foreldrene igjen med en ny rolle de ikke vet hvordan de skal fylle. Det er uklart hva som forventes av dem og hva de kan forvente av barnevernstjenesten. Denne nye rollen blir vanskeligere når foreldre ikke forstår hvorfor barnet ble flyttet og hva de hadde gjort galt (Slettebø, 2008, s. 214). Den nye rollen truer foreldrenes identitet og rolle i det sosiale livet. Ved at barnet flytter i fosterhjem, mister foreldrene et naturlig nettverk og sosiale samlinger da barne- og familieburdager og julefeiring får en annen ramme (Otterlei & Engebretsen, 2022, s. 775).

1.5.2 Det vanskelige samarbeidet

Etter omsorgsovertakelsen må foreldrene forholde seg til barnevernstjenesten gjennom en form for samarbeid. Skilbred og Moldestad (2010, ss. 34-36) delte foreldrene i sitt utvalg i tre grupper. Den første gruppen, med størst samarbeidsproblemer med barnevernstjenesten, er de foreldrene som sterkt ønsket tilbakeføring. Disse foreldrene opplevde samarbeidet som nytteløst. Den andre gruppen var foreldre som samtykket til plassering og mente at barna skulle bli boende i fosterhjemmet. Disse var mest fornøyd med samarbeidet. Den siste gruppen av foreldre hadde også godtatt plasseringen, men motstrebende. Flere av disse foreldrene hadde resignert i samarbeide med barnevernstjenesten (Moldestad & Skilbred, 2010, ss. 34-36). Ellingsens (2007) og Slettebøs (2008) forskning beskriver også at foreldre som er enig i tiltakene, opplever samarbeidet med barnevernstjenesten lettere, enn de som er uenige i tiltakene.

Syrstad (2020, s. 65) skriver i sin avhandling at noen foreldre etter hvert fant strategier for et «samarbeid» med barnevernstjenesten. Det gikk ut på å gjøre som de ble fortalt eller gjettest seg til, i håp om å få mer tid med barna. Höjer (2007, ss. 146-147) beskriver en lignende strategi. Foreldre valgte å være «lydig» for ikke å bli sett på som «krevende» foreldre og av frykt for å miste samvær.

I Slettebø (2008, ss. 160-167 og 172) sin forskning er det tre faktorer som er fremtredende for foreldrenes samarbeid med barnevernstjenesten. Dette er egenskaper ved foreldrene, samhandlingen med kontaktpersonen og barnevernstjenesten som organisasjon. Dette handler blant annet om foreldrenes evne og valg av strategi i møte med barnevernstjenesten. Noen valgte konflikt, andre samarbeid. Foreldres personlighet, evne til samarbeid og selvinnsikt påvirket relasjonen til kontaktpersonen. Samarbeid er vanskelig når foreldre opplever seg misforstått og motarbeidet av barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse. Usikkerhet knyttet til rollen som foreldre med barn i fosterhjem, påvirker òg møtet med barnevernstjenesten.

Foreldre beskriver hvordan dårlig kjemi vanskeliggjør et godt samarbeid og foreldre knytter også samarbeidet til kontaktpersonens personlig holdninger (Slettebø, 2008, s. 163; Moldestad & Skilbred, 2010, s. 42). Kontaktpersons ærlighet, ydmykhet, åpenhet, forutsigbarhet og evne til å innrømme feil skaper tillit. Egenskaper som gjorde at man kjente seg respektert var evne til å lytte, vise respekt og medmenneskelighet. Foreldre gir kontaktpersonen ansvaret når foreldre ikke opplever seg forstått eller opplever å få medvirke (Moldestad & Skilbred, 2010, s. 38; Slettebø, 2008, s. 162 og 172).

Andre ting som har betydning for samarbeidet er foreldrenes mistillit til barnevernstjenesten som institusjon samt strukturelle forhold som hyppig skifte av kontaktperson, mangel på tilgjengelighet (telefon og åpningstid) og at kontaktpersoner også ble begrenset i sine vurderinger og handlinger (Slettebø, 2008, ss. 165-166 og 172-173). Foreldre ønsker kontinuitet i kontaktperson til tross for konflikt. De ønsker en kontaktperson som kjenner dem og saken. Her er det likevel en grense. Dersom konflikten er for stor, mente foreldrene at det burde være et kontaktpersonbytte (Moldestad & Skilbred, 2010, s. 42; Slettebø, 2008, s. 171).

Foreldre ønsker at samarbeidet skal inneholde gjensidig utveksling av informasjon og de ønsker å delta i vurderinger og beslutninger som omhandler deres barn. De ønsker fortsatt å ha innflytelsen på barnets liv (Moldestad & Skilbred, 2010, s. 35 og 39; Slettebø, 2008, s. 252). Flere foreldre opplever at de får for lite informasjon og gir uttrykk for at de ikke kjenner nok til barnets dagligliv. Som nevnt over opplevde foreldre også at deres egen erfaring og kjennskap til barnet ble tatt lite hensyn til (Moldestad & Skilbred, 2010, ss. 37-

38). Slettebø (2008, s. 171) skriver hvordan foreldrene ofte blir tatt med på råd, men at de i liten grad har reell påvirkning og innflytelse.

I Höjer (2007, s. 139 og 147) sin forskning pekes det på noen punkter som foreldrene opplever som viktig for et godt samarbeide med barnevernstjenesten. Disse er: å bli møtt med en åpen og anerkjennende holdning, kontinuitet og langvarig relasjon til kontaktperson, få informasjon om barnas hverdag, delta i beslutninger og få opprettholde en identitet som foreldre.

I flere av de presenterte studiene formidler foreldre at de har liten påvirkningsmulighet i samarbeidet med barnevernstjenesten og i hva hjelpen skal inneholde. Slettebø (2008, ss. 150-151) beskriver flere foreldre i sin forskning som, i forkant av plassering, erkjente at de trengte hjelp, men som opplevde at de ikke fikk den hjelpen de trengte. Hjelpen var ikke tilpasset foreldrene og barnas behov og foreldrene opplevde seg ikke lyttet til. Foreldre som hadde vært utsatt for tvang opplevde mindre innflytelse og var mindre fornøyde med samarbeidet med barnevernstjenesten enn de som mottok frivillige tiltak (Slettebø, 2008, s. 172). Mødre i Ellingsen (2007, s. 268) sin forskning, som var imot omsorgsovertakelsen, opplevde i liten grad at de fikk hjelp fra barnevernstjenesten etter plasseringen. De hadde ikke mindre kontakt med barnevernstjenesten enn de som var enige i plasseringen, men de opplevde at barnevernstjenestens fokus ikke var å hjelpe dem, men kun rettet mot samvær. Foreldre påpeker at det er vanskelig å ta imot hjelp og ha et samarbeid med den instansen som har fratatt dem omsorgen for barna, selv om de skulle få tilbud om hjelp.

Ellingsen (2007, ss. 266-268) og Syrstad (2020, ss. 64-66) skriver at foreldre synes det er vanskelig å be barnevernstjenesten om hjelp etter omsorgsovertakelsen. Selv om foreldrene erkjenner behovet for oppfølging, oppleves det likevel vanskelig å sette ord på hva de trenger hjelp til. Dette henger sammen med at de ikke forstår hvorfor barnet bor i fosterhjem, derfor forstår de heller ikke hva de skal be om. De kjenner også på frykt for at deres hjelpebehov skal bli brukt mot dem og bekrefte for barnevernstjenesten at de ikke mestrer situasjonen og på den måten svekke deres egen barnevernssak.

Moldestad og Skilbred (2010, s. 36) har snakket med kontaktpersoner om foreldrenes sorg etter plassering og om samarbeidet. Kontaktpersonene har forståelse for foreldrenes

reaksjoner og deres sorg. Likevel kommer dette i bakgrunnen i det videre arbeidet da foreldrene avviser hjelp og kontaktpersonen har en krevende arbeidssituasjon.

Kontaktpersoner opplever at advokater er i bedre posisjon enn barnevernstjenesten til å motivere foreldrene til hjelp og samarbeid etter omsorgsovertakelsen. Flere av foreldrene i undersøkelsen opplever det positivt med oppfølging og hjelp fra fagpersoner utenfor barnevernstjenesten (Moldestad & Skilbred, 2010, s. 37 og 45). Dette er tema i Syrstad (2020, s. 65) sin avhandling hvor det kommer frem at foreldre opplever samarbeide med familievernnet lettere enn med barnevernstjenesten. Barnevernstjenesten så etter feil og mangler, mens familievernnet hadde fokus på foreldrenes ressurser. Hos familievernnet ble de ikke møtt som mislykkede foreldre, dermed ble det enklere å utforske egen historie og relasjon til barnevernstjenesten i møte med familievernnet. Her kunne de uttrykke sinne og jobbe med å få kontroll på eget liv og situasjon. Syrstad (2020, s. 93) peker på at familievernnet ikke har samme kontrollfunksjon som barnevernstjenesten og at det kan være grunnen til at det er lettere å skape tillit og samarbeid i møte med familievernnet.

1.5.3 Tid og prosess som faktorer

Tid kan være en dimensjon i det å takle livet etter omsorgsovertakelsen. Etter hvert gjør foreldrene erfaringer og lærer seg metoder og svar, slik at de takler situasjonen annerledes. Foreldre beskriver hvordan skammen blir lettere å bære når det er gått noe tid (Ellingsen, 2007, s. 267; Otterlei & Engebretsen, 2022, s. 776).

Moldestad og Skilbred (2010, s. 36) beskriver en kontaktperson som tar opp tid og prosess som en faktor i arbeidet med foreldrene. Kontaktpersonen forteller at hun, selv om foreldrene ikke tar imot tilbud om hjelp og oppfølging, over tid og gjentatte ganger viser foreldrene at hun ser og husker på dem. Hun har erfart at dette har vært positivt for foreldrene.

Slettebø (2008, ss. 204-209) beskriver hvordan foreldrene som deltok i en brukergruppe over en lengre periode, opplevde denne som en støttegruppe. Her fikk de fortelle sine historier og opplevde respekt for sine opplevelser av omsorgsovertakelsen. De fikk stille spørsmål, utfordre hverandre og uttrykke eget sinne. Ettersom tiden gikk endret foreldrenes historier

seg. Fokuset ble mer på å ta tak i eget liv og se fremover. Noen foreldre mente det hadde vært terapi å dele og få et fellesskap i gruppen (Slettebø, 2008, ss. 226-228).

I Otterlei og Engebretsen (2022, s. 776) sin forskning beskriver foreldre lignende erfaringer. De opplever støtte og lindring i å treffe andre i samme situasjon. Disse forstår og kjenner seg igjen i historien deres. Etter hvert hadde flere av foreldrene blitt rusfrie, studert, fått jobb og brutt med partner. Samtidig endret foreldrene synet på seg selv og foreldrerollen. Den gikk fra å være en mislykket forelder, til å være en viktig person og delta i barnas liv, selv om de ikke har omsorgen. Gjennom å vurdere positivt de endringene som har skjedd i livet etter omsorgsovertakelsen, skapte foreldrene mening i tilværelsen og omsorgsovertakelsen (Otterlei & Engebretsen, 2022, ss. 776-777).

1.6 Avgrensning av oppgaven

Oppgaven har fokus på hvordan foreldre som har mistet omsorgen for barna sine beskriver sin livssituasjon og relasjonen til barnevernstjenesten i tiden før, under og etter omsorgsovertakelsen, og hvordan deres beskrivelser kan gi økt forståelse av hva som kan bidra til en positiv endring i konfliktfylte relasjoner mellom foreldre og ansatte i barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse. Det er foreldrenes erfaring jeg søker innsikt i og jeg vil derfor ikke ta stilling til om barnevernstjenestens oppfølging av foreldrene har vært forsvarlig og tilstrekkelig, god eller dårlig. Oppgaven vil ikke ta stilling til kontaktpersonens kompetanse, faglige vurderinger eller begrunnelsen for avgjørelser eller samhandling med foreldrene som deltar i prosjektet, da det vurderes å ligge utenfor oppgavens tema. Oppgaven har ikke som mål å avdekke faktiske hendelser, men få en bedre forståelse av hva som kan bidra til bedre samarbeid. Ved å drøfte disse erfaringene i lys av relevante teoretiske perspektiver og eksisterende forskning kan oppgaven bidra med forståelse som vil kunne ha overføringsverdi til andre barnevernssaker.

Intervjuene er gjort i november og desember 2022, før ny barnevernslov (2021) trådte i kraft. Dette påvirker ikke studiens aktualitet da hensikten er økt forståelse av foreldrenes perspektiv og erfaringer, og ikke barnevernstjenestens rutiner for oppfølging av foreldre og hvordan oppfølgingsarbeidet utføres i praksis.

1.7 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er delt inn i fem kapitler. Det første kapitlet er en innledning med presentasjon av problemstilling, oppgavens formål og aktuell forskning. I kapittel to presenteres teoretisk forståelse som er relevant for oppgaven. Kapittel tre har en gjennomgang av vitenskapsteoretisk forankring, forskningsmetode, praktisk gjennomføring av intervjuene samt etiske refleksjoner som er gjort i løpet av arbeidet. Videre i kapittel fire presenteres resultatene av analysen som besvarer første del problemstilling. Andre del av problemstilling besvares i kapittel fem. I dette siste kapitlet drøftes resultatene av analysen opp mot eksisterende forskning og teori som er presentert i kapittel to, før avslutning og konklusjon.

2.0 Teoretisk forståelse

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for Axel Honneths (2007) anerkjennelsesteori hvor anerkjennelse er grunnlaget for selvtillit, selvrespekt og selvverd. Deretter vil jeg beskrive Laila Granli Aamodts (2003) relasjonsmodell som grunnlag for anerkjennelse og selvrealisering. Både Aamodt og Honneth viser hvordan gjensidig anerkjennelse åpner en mulighet for mennesker til å utvikle personligheten gjennom å jobbe med sitt jeg. Honneths teori hjelper meg å forstå foreldrenes forhold til seg selv og andre, mens Aamodts teori hjelper meg å forstå relasjonen mellom foreldre og kontaktperson.

Jeg har hatt en induktiv tilnærming. Gjennom analyseprosessen har jeg kommet frem til den teorien som funnene tolkes opp mot gjennom drøftingen i kapittel 5.

2.1 Honneths teori om anerkjennelse, krenkelse og selvdannelse

Axel Honneth (1949) er regnet for å være en av vår tids viktigste representanter for den tyske Frankfurterskolen og kritisk teori. Han utviklet en anerkjennelsesteori som viderefører tanker og teorier fra blant annet Hegel, Habermas og Mead. Honneths (2007) anerkjennelsesteori er teori om dannelse gjennom anerkjennelse på tre grunnleggende områder: den private- (kjærlighet), rettslige- (respekt) og sosiale sfæren (sosial verdsettelse). Gjennom anerkjennelse på disse områdene utvikler personen selvtillit, selvrespekt og selvverd som igjen ruster personen til deltakelse i samfunnet (Jakobsen, 2013, ss. 357-359; Høilund & Juul, 2015, s. 26). Anerkjennelse er en gjensidig prosess. Man kan kun erfare anerkjennelse av noen man selv anerkjenner. Samtidig øker evnen til å anerkjenne andre gjennom at man selv blir anerkjent (Honneth, 2007).

Anerkjennelse skjer som nevnt på tre ulike nivåer. Det første og grunnleggende er kjærlighet og skaper selvtillit som bidrar til at personen på en konstruktiv måte klarer å stå i spenningsforholdet mellom selvstendighet og avhengighet. Når utviklingen av kjærlighetsrelasjoner er vellykkede, evner vi å gi uttrykk for egne behov og følelser på en

konstruktiv måte og vi har tro på at andre møter oss på de behovene vi har (Jakobsen, 2013, s. 359). Det andre nivået av anerkjennelse er selvrespekt eller selvaktelse. Dette handler om en kognitiv forståelse av alle menneskers prinsipielle likeverd gjennom tilgang til rettigheter i samfunnet. Mennesker erfarer sin verdi gjennom hvilke rettigheter de i praksis erfarer samfunnet gir dem (Høilund & Juul, 2015, s. 27). Den tredje nivået av anerkjennelse er sosial selvverd. Dette gjør personen i stand til forholde seg positiv til egne ferdigheter og en tro på at eget bidrag til samfunnet anses som verdifullt av de andre (Jakobsen, 2013, s. 360).

De tre formene for anerkjennelse kjærlighet, respekt og sosial verdsettelse, har tre motsatser i krenkelse eller ringeakt (Honneth, 2007, ss. 140-147). Selvrealiserings- og individualiseringsprosessen kan ødelegges ved fravær av anerkjennelse. Honneth (2007, s. 140) skriver at det er «erfaringen av ringeakt sammen med en krenkelse som kan føre til at hele personens identitet bryter sammen.»

Kroppslig krenkelse er det negative speilbilde av kjærlighet og angår fysiske overgrep rettet mot individets kropp. Det er likevel erfaringen av at man ikke er anerkjent som er den største krenkelsen og som påvirker negativt den fysiske integriteten og den grunnleggende selvtilliten (Høilund & Juul, 2015, s. 28). Nektelse av rettigheter eller manglende rettslig likestilling, vil si at man blir fratatt bestemte rettigheter ofte med begrunnelse i en gruppetilhørighet. Dette gir en negativ selvfølelse (Høilund & Juul, 2015, ss. 28-29). Nedverdiggelse av livsform betyr at noen levemåter og virkelighetsoppfatninger blir nedvurdert og tilskrives lavere sosial status (Høilund & Juul, 2015, s. 29).

Honneth er i sitt forfatterskap opptatt av den intersubjektive anerkjennelsesprosessen. Han reflekterer også over individets selvdanning. Dette er en prosess hvor personen jobber «med seg selv» og skjer samtidig med at personen erfarer anerkjennelse. Disse prosessene kan ikke skilles fra hverandre, da de er avhengige av hverandre. Den som «jobber med egen anerkjennelse, kan bedre anerkjenne den andre, og den som anerkjennes av den andre, kan bedre jobbe med sin egen selvanerkjennelse» (Jakobsen, 2013, s. 362).

2.2 Relasjonsmodellen gir grunnlag for anerkjennelse og selvrealisering

Laila Granli Aamodt (2003) hevder i artikkelen *Sosialt arbeid og anerkjennelse*, at begrepene støtte og omsorg ikke er tilstrekkelig i sosialt arbeid. Hun sier at selv om begrepene inneholder viktige kvaliteter som medmenneskelighet, forståelse og godhet, åpner begrepene også for asymmetri, en objektiverende praksis og de kan være undertrykkende. Utfordringen er at de ikke inneholder gjensidighet eller intersubjektiv deltakelse, altså at to likeverdige parter deltar.

Aamodt (2003, s. 155) beskriver to perspektiver i møte med bruker innenfor sosialt arbeid, ekspertmodellen og relasjonsmodellen. I ekspertmodellen ser hjelperen seg som ekspert hvor målet om å hjelpe, veilede og gi råd og klienten blir et objekt for den hjelpen de mottar.

I relasjonsmodellen vektlegges det at det er et to-veis forhold mellom bruker og hjelper. Både anerkjennelse og gjensidighet er grunnleggende og kan skape relasjoner bygget på tillit, respekt og gjensidighet (Aamodt, 2003, s. 157). Hjelperen fratras likevel ikke det faglige ansvaret og skjevhet i maktdimensjonen kan man ikke fjerne. Det er forskjell i tilgang på ressurser og tilgang på kunnskap og kompetanse. Det er en asymmetrisk relasjon. I relasjonsmodellen vektlegges det at man samtidig har en symmetrisk relasjon, hvor relasjonene er likeveldig i den forstand at både bruker og hjelpers kunnskap og erfaring er viktig.

Med dette utgangspunktet og at brukeren kan forholde seg til egne erfaringer, tanker og følelser, appellerer hjelperen til brukerens refleksjonside. I en slik samtale basert på anerkjennelse, gjensidighet og respekt kan det oppstå en intersubjektiv forståelse. Som en konsekvens av denne forståelsen, eller erfaringen med denne, åpnes en mulighet for å jobbe med seg selv og personlig utvikling (Aamodt, 2003, s. 158). Ved å «føle oss anerkjent av en annen som en selv anerkjenner, gis vi muligheter til å utvikle selvtillit, selvrespekt og selvaktelse som jo er nøkkelbegreper for selvrealisering» skriver Aamodt (2003, s. 159) og viser til Honnehts anerkjennelsesteori.

3.0 Metode

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for hvordan studien er gjennomført. Det jeg først redegjør for er vitenskapelig ståsted. Videre argumenterer jeg for valg av metode og presenterer noen refleksjoner om det å forske på eget felt. Jeg går igjennom hele intervjuprosessen fra utvelgelse, rekruttering og presentasjon av intervjudeltakere, via intervjuguide, til gjennomføring av selve intervjuet og transkribering. Deretter følger noen etiske refleksjoner før jeg presenterer analyseprosessen. Avslutningsvis redegjør jeg for studiens kunnskapsbidrag.

3.1 Teoretiske perspektiver og vitenskapsteoretisk ståsted

I oppgaven søker jeg forståelse for hva som kan redusere konflikt gjennom å lytte til foreldres subjektive beskrivelser av egen livssituasjon og samarbeidet med barnevernstjenesten i tiden før, under og etter omsorgsovertakelse. Det er altså foreldres opplevelser av det som skjedde jeg er interessert i.

Oppgaven er innenfor den fenomenologiske og hermeneutiske vitenskapstradisjonen.

Fenomenologi retter oppmerksomheten mot personers subjektive erfaring og opplevelse av sitt liv eller situasjon (Grimsgaard, 2020, ss. 85-89; Thomassen, 2006, ss. 82-85).

Utgangspunktet er at virkeligheten er slik folk opplever den. Det å forstå verden, handler om å sette situasjoner, erfaringer og hendelser inn i en meningssammenheng. Vår erfaring av virkeligheten bygger på de erfaringene vi allerede har gjort og tidligere erfaring blir dermed grunnlaget for ny kunnskap. Med begrepet «livsverden» menes i fenomenologi, den verden som vi henter mening fra, og som gjør at vi kan teoretisere og skape en vitenskapelig forståelse. Livsverdenen blir en erfaringshorisont, basert på våre hverdagslige erfaringer og språk. På denne måten har livsverdenen et subjektivt perspektiv. Samtidig lever vi i og erfarer verden sammen med andre. De andre blir deltakere i vår livsverden. Andre mennesker er tilstede når vi gjøre våre erfaringer samtidig som de gjør sine erfaringer. Vår

erfaringsverden påvirkes også av verdiene i det samfunnet vi lever i og vår evne til å sette oss inn i andres perspektiv. Ved å sette oss inn i andres perspektiv, møtes de forskjellige livsverdene og det skapes nye erfaringer, perspektiv og ny kunnskap. Livsverdenen er derfor ikke statisk, men en erfaringshorisont i kontinuerlig endring (Grimsgaard, 2020, s. 86). Som mottakere av inntrykk er vi heller aldri passive. Når vi hører, ser og sanser, er det alltid «noe» vi ser, hører og sanser. Den erfaringen vi gjør eller bevisstheten vi har, er alltid «av» noe eller «om» noe. Det er her begrepet intensjonalitet kommer inn. Vår bevissthet er alltid rettet mot et «noe», et fenomen, og dette «noe» er utenfor oss selv. Vår bevissthet og dette fenomenet kan ikke tenkes uavhengig av hverandre. Intensjonaliteten, oppmerksomheten mot noe med bakgrunn i vår erfaring, ligger til grunn for det vi erfarer og hvordan vi får tilgang til ny forståelse (Grimsgaard, 2020, s. 88; Thomassen, 2006, s. 84). Som forsker vil jeg ha et «innenfra perspektiv», og søke å forstå hvordan foreldrene erfarer relasjonen til ansatte i barnevernstjenesten (Thomassen, 2006, s. 83 og 170; Thagaard, 2018, s. 36). Jeg vil i møte med foreldrene bringe med meg min livsverden. Min intensjonalitet, altså det jeg retter fokus mot, vil være formet av min tidligere erfaring fra jobb og min problemstilling i studien. På denne måten vil min livsverden være med å forme møtet med foreldrene og de funnene jeg kommer frem til gjennom analysen.

Hermeneutikk retter fokus mot at vi mennesker søker å forstå vår tilværelse. Dette gjør vi gjennom å tolke det vi ser og erfarer (Thomassen, 2006, s. 157). Hans Georg Gadamer (1900-2002) og hans tanker er viktig innenfor hermeneutikk (Grimsgaard, 2020, ss. 82-85). Gadamer hevder at vi ikke kan være i en situasjon, observere noe, uten å søke mening og forsøke å forstå. Tolkningen tar utgangspunkt i våre fordommer eller forforståelse. Våre fordommer preges av våre individuelle erfaringer. Grunnen til at vi kan etablere en felles forståelse med andre, er at våre fordommer også er preget av den tiden vi lever i, vår kultur. Noen fordommer er vi bevisst, andre er ubevisste. I følge Gadamer er fordommer ikke noe negativt, men selve grunnlaget for at vi kan forstå. Summen av våre fordommer kaller Gadamer vår forståelseshorisont. Dersom noe skal skape mening, må det ha mening i forhold til noe vi allerede kjenner til (Grimsgaard, 2020, s. 82). Utgangspunktet for ny kunnskap og læring er at noe bryter med det vi har holdt for sant. Spontant gjør dette at vi stiller spørsmål og oppdager en ny verden. Disse hendelsen kan også føre til refleksjon i etterkant som også gir ny erfaring og kunnskap (Grimsgaard, 2020, s. 83).

Forståelse er ikke noe en gir en annen, men noe som skjer når to forståelseshorisonter møtes. På denne måten er forståelse noe deltakerne skaper sammen. Når to forståelseshorisonter møtes, skjer er horisontsammensmeltning og gradvis oppstår ny forståelse og på den måten utvides forståelseshorisonten. En kan tilegne seg ny forståelse dersom man våger å sette ens egen forståelseshorizont på spill, gjennom å lytte til den andre (Grimsgaard, 2020, s.84).

Hermeneutikk peker også på at forståelse bygger på hverandre i sirkulære eller spirallignende bevegelser. Man snakker om den hermeneutiske sirkel. Det handler om at man går fra en del til helhet og tilbake til del. Når man leser en tekst studerer man en del, for å studere dette i lys av helheten, for så igjen å gå tilbake til en del. Ved å gå frem og tilbake på denne måte søker en å forstå materialet (Thomassen, 2006, s. 91). Det finnes flere hermeneutiske sirkler. Blant annet fra del til helhet, egen forståelse til forforståelse, og forsker til fenomen. De spørsmålene forskeren stiller, er basert på forforståelsen. Underveis skjer det en utvikling og spørsmålene endres. Det er en kontinuerlig dialog mellom forsker, tekst og teori (Johansson, 2016).

Med utgangspunkt i dette er jeg gjennom studien bevisst at både foreldrene og jeg har med oss vår forståelseshorizont, som sammen med konteksten for vårt møte vil påvirke den forståelsen som skapes. Som beskrevet over, vektlegger hermeneutikk at all vår forståelse skjer gjennom fortolkning på grunnlag av den erfaring og forståelse vi allerede har. Det vil si at en «beskrivelse også alltid *allerede* er en *fortolkning*» (Thomassen, 2006, s. 171). På denne måten er foreldrenes beskrivelser, deres fortolkning av det som har skjedd. Det er ingen nøytral og objektiv forståelse de formidler til meg. På samme måte kan heller ikke jeg sette min egen forforståelse i parentes. Jeg må være den bevisst, ta den i bruk, sette den på prøve og være åpen for å endre den i møte med foreldrenes erfaringer. På denne måten kan våre erfaringsverdener møtes, og jeg kan utvide min forståelseshorizont. I systematisering og analyse av foreldrenes beskrivelser vil jeg se på deler av deres beskrivelse, opp mot hele beskrivelsen, tilbake til en del for så igjen å se i sammenheng med hele materialet fra alle intervjuene. Det er en fortolkningsprosess som veksler mellom helhet og del, mellom forforståelse og ny forståelse, og meg som forsker og foreldrenes beskrivelser. I fortolkningsprosessen bruker jeg min forforståelse og intensjonalitet. Min tidligere erfaring

påvirke hva jeg «ser». Mine tidligere erfaringer, min livsverden og min intensjonalitet er en del av den nye forståelsen jeg tilegner meg i møte med foreldrene.

Innledningsvis fortalte jeg om samtalen med moren der samarbeidet var blitt lettere. Det hun fortalte meg brøt med mine forventinger. Gjennom å stille spørsmål og lytte til denne forelderens erfaring og beskrivelse, ble min forståelseshorisont satt på spill. I møte med hennes erfaringshorisont, ble min forståelseshorisont endret og utvidet, som gjorde at jeg stilte nye spørsmål.

3.2 Kvalitativ metode og design

Målsettingen med dette prosjektet er å få økt forståelse i hva som kan gi en positiv endring i relasjonen mellom foreldre og barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse. Dette gjøres gjennom å lytte til foreldrenes beskrivelser av sin livssituasjon og samarbeid med barnevernstjenesten i tiden før, under og etter omsorgsovertakelsen. Studien har en kvalitativ tilnærming (Johannessen et al., 2021; Kvale & Brinkmann, 2021; Thagaard, 2018) som er godt egnet når målet er å søke foreldrenes mening og forståelse. Kvalitativ tilnærming åpner nettopp for muligheten til se på prosesser og foreldrenes forståelse av seg selv og sin situasjon, altså den subjektive erfaringsverden (Thagaard, 2018, s. 15 og 53). Kvalitativ metode er forankret i humanistisk kunnskapsfilosofi (Thomassen, 2006). Det vil si at jeg ser på mennesket som mer enn biologi, mennesket er også et bevisst, tenkende og handlende vesen. Tilnærmingen sier også at forskerens rolle er viktig. Det er i interaksjon mellom meg som forsker, foreldrene jeg har intervjuet og det innsamlede datamaterialet kunnskap dannes (Thomassen, 2006, s. 90).

Kvalitativ forskning er en prosess og det er ingen tette skott mellom fasene i forskningsprosessen. For meg har det lettet arbeidet å ha en midlertidig, likevel tydelige, problemstilling ved oppstart, som har gitt retning for forskningsprosessen (Thagaard, 2018, s. 28 og 46). Den endelige problemstillingen har blitt formulert underveis i prosessen. Fortolknings- og analyseprosessen har foregått gjennom hele forskningsperioden, og jeg som forsker har på denne måten tatt aktiv del i selve informasjonsinnhentingene blant annet gjennom rollen som intervjuer (Kvale & Brinkmann, 2021, ss. 117-119).

Oppgaven har et induktiv design. Med en slik tilnærming går forskeren «fra empiri til teori» og fra «det spesielle til det mer allmenne» (Johannessen et al., 2021, s. 30) Det vil si at jeg ved oppstart ikke hadde noe teoretisk utgangspunkt, men et mål om å forstå mer av hva som kan bedre samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse. Under intervju, gjennom kategorisering og systematisering, har jeg forsøkt å forstå foreldrenes beskrivelser. Når foreldrene har delt sine erfaringer, er det utsagn, likheter og ulikheter som jeg har lagt merke til, reflektert over, og som igjen har ledet frem til teorien som resultatet av analysen drøftes opp mot i kapittel 5.

Fremgangsmåten i kvalitativ metode er enten intervju, observasjon eller tekstanalyse. Intervju er egnet når målet er økt kjennskap til menneskers opplevelser, forståelse av seg selv og sine omgivelser. Det kvalitative intervjuet er fleksibelt og åpner for at nye perspektiver kan komme frem, samtidig som det gir meg som forsker en ramme og mulighet til å holde intervjuet innenfor temaet det forskes på (Thagaard, 2018, s. 53 og 91). I dette prosjektet har jeg benyttet personlig intervju og lydopptak, som senere er transkribert.

3.2.1 Å forske på eget felt og refleksjoner rundt forforståelse

I følge Gadamar er vår forståelseshorisont avgjørende i fortolkningen og utviklingen av ny kunnskap. Vår forforståelse skaper en retning i den forståelsen som utvikles. Det er også en fare for at vår forforståelse hindrer ny kunnskap og at man ikke åpner opp for å la seg bevege av den andres erfaring. Det er derfor viktig å reflektere over egen forforståelse gjennom et forskningsprosjekt. Jeg har lang erfaring fra barnevernstjenesten og oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. Dette er også motivasjonen for prosjektet og grunnlaget for de spørsmålene jeg stiller.

Min forforståelse er forutsetning for ny forståelse. I møte med foreldre og deres erfaring, kan jeg gjenkjenne deres erfaringer da jeg har kjennskap til problemstillingene. Min og foreldrenes livsverden henter erfaring fra samme situasjon, selv om vår erfaring har forskjellige perspektiv. Min forforståelse gjør meg også bevisst at foreldrenes erfaring er deres opplevelse og at andre, som barna, fosterforeldre eller kontaktpersonen, vil kunne ha annen forståelse om hva som skjedde og hvorfor.

Under forskningsprosessen har jeg vært bevisst på at min egen personlige erfaring fra konfliktfylt samarbeid med foreldre etter omsorgsovertakelse påvirker hvordan jeg tolker og forstår det foreldrene forteller, og som eksempel påvirker hvilke oppfølgingsspørsmål jeg stiller. Blant annet er min forforståelse at foreldre i perioden rundt omsorgsovertakelser, handler mot barnets beste og tar valg basert på egne behov og følelser. Under intervjuene har jeg hatt fokus på å forstå hvorfor foreldre handler som de gjør, mer enn på hvordan. Jeg har søkt foreldrenes erfaring gjennom å stille naive spørsmål selv når jeg har klare tanker om hva svaret kan være. Dette åpner for at foreldrenes og min forståelseshorisont møtes og utvides. Når jeg erfarer at min forforståelse ikke stemmer, skapes nye spørsmål og dette åpner for ny lærling. Slik som i møte med moren omtalt i kapittel en, hvor jeg oppdaget at alt ikke var slik jeg hadde forutsett. Jeg kan altså ikke legge vekk min forforståelse da det er gjennom den jeg kan forstå foreldrenes beskrivelser. Som en konsekvens av dette har jeg etterstrebet en transparent forskningsprosess ved å redegjøre for prosessen, de valg som er tatt og de vurderinger som er gjort gjennom hele studien. På denne måten søker jeg å skape gyldighet og understøtte konklusjonene i prosjektet (Thagaard, 2018, s. 200).

Det kvalitative intervjuet er en samtale, en refleksjonsprosess, hvor både forsker og deltaker bidrar. Gjennom refleksjonsprosessen og selve intervjuet utvikler foreldrene og jeg som intervjuer, forståelse sammen. Dette skjer ved at våre forståelseshorisonter møtes ved å fortelle, lytte, være åpen for nye spørsmål, refleksjon og felles undring. Det kan være at foreldrene i forkant av intervjuet ikke hadde klare og reflekterte tanker om alle punktene som ble tatt opp, men at vi gjennom samtalen og spørsmålene sammen skapte ny forståelse om foreldrenes erfaring. Slik er også foreldrenes egen forståelse av sin livssituasjon i stadig endring.

3.3 Utvelgelse og rekruttering av intervjupersoner

Da jeg bestemte antall intervju, var det viktig å gjøre en vurdering av om jeg hadde tilstrekkelig informasjon fra de intervjuene jeg hadde gjennomført og samtidig gjøre en vurdering av om jeg hadde nok tid til en inngående analyse av hele materialet (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 148; Thagaard, 2018, s. 59). Jeg gjennomførte fem intervjuer som alle brakte inn mye materiale og nye perspektiver. Det hadde vært interessant med flere

intervjuer for flere perspektiver, eventuelt se flere likheter og ulikheter mellom foreldrenes erfaringer. Underveis erfarte jeg at det tok lang tid å få tak i intervjupersoner og få gjennomført intervjuene. Begrensningen rundt tidsrammen er derfor blitt avgjørende med tanke på antall intervjuer.

Jeg har i dette prosjektet benyttet meg av det Thagaard (2018, s. 54) beskriver som strategisk utvalg. Det vil si å velge ut intervjupersoner ut fra hensiktsmessige kvalifikasjoner eller egenskaper. Utvalgsriteriene har vært foreldre som har barn under omsorg (Barnevernloven, 1992, § 4-12), omsorgsplasseringen har vart i minst 1,5 år og at barnevernstjenesten vurderer samarbeidet lettere nå enn tidligere. Disse utvalgsriteriene øker sannsynligheten for at intervjuerpersonene jeg har møtt har erfart at konflikten i samarbeidsrelasjonen til kontaktpersonen er redusert. Jeg ønsket ikke deltakere til intervju hvor omsorgsplasseringen akkurat har funnet sted, men foreldre som har lengre erfaring i samarbeidet med barnevernstjenesten etter en omsorgsplassering, fordi jeg var opptatt av endring.

Jeg har ikke rekruttert intervjupersoner som får tiltak fra den barnevernstjenesten jeg selv arbeider i. Rekrutteringen har foregått gjennom andre barneverntjenester. Jeg benyttet personlig rekruttering ved at jeg har kontaktet ledere og mellomledere i ulike barnevernstjenester og spurt om de har aktuelle kandidater til prosjektet (Johannessen et al., 2021, s. 71). Rekrutteringen var mer krevende og tok lenger tid enn forventet. Jeg har hatt åtte avtaler om intervju. Fem intervju er gjennomført, hvorav alle har barn plassert i fosterhjem etter barnevernloven § 4-12 (1992) og plasseringen har vart lengre enn 1,5 år. To møtte ikke som avtalt og en forelder ga beskjed om at den var forhindret i å komme.

I forbindelse med rekrutteringsprosessen sendte jeg ut skriftlig informasjon til barnevernstjenestene og foreldrene om prosjektet. Informasjonsskrivet til foreldrene samsvarer med rådene fra NSD og inneholdt et samtykkeskjema (Johannessen et al., 2021, s. 115; Sikt.no), se vedlegg 1. De fleste foreldrene virket godt informert om hva prosjektet handlet om da vi møttes. Jeg gikk likevel gjennom hensikten med prosjektet, muligheten til å trekke seg og hvordan personvernet blir ivaretatt i forkant av intervjuet. På denne måten sikret jeg at deltakerne fikk disse opplysningene. Alle som deltok i prosjektet samtykket skriftlig før oppstart av intervjuet.

3.3.1 Presentasjon av intervjudeltakere

Jeg har gjennomført kvalitative intervjuer med fem foreldre, tre kvinner og to menn. Min opplevelse var at alle foreldrene virket positive til deltakelse og ønsket å bidra til forskning og kunnskapsutvikling. Tre av foreldrene bodde sammen med en partner, en hadde kjæreste og en var alene på intervjutidspunktet. Ingen av foreldrene forteller om jevnlig kontakt med den andre av barnas foreldre på dette tidspunktet.

Foreldrenes langvarige kontakt med barnevernstjenesten før plassering, tyder på at omsorgsovertakelsen ikke var på grunn av nyoppståtte endringer i foreldrenes liv. Flere foreldre forteller at barnevernstjenesten har vært inne med undersøkelser og forskjellige tiltak flere ganger og over lang tid.

Da jeg intervjuet dem var det mellom seks og tolv år siden omsorgsplasseringen. Ett av barna ble først plassert med samtykke fra forelderen, men alle barna endte med en § 4-12 plassering (Barnevernloven, 1992). Ingen av foreldrene var enig i dette på plasseringstidspunktet og flere forteller om sinne og frustrasjon i tiden etter omsorgsovertakelsen. På intervjutidspunktet forteller alle at de opplever samarbeidet med barnevernstjenesten og kontaktpersonen som lettere og mindre belastende.

Det yngste barnet ble plassert rett etter fødsel og det eldste var tolv år da det flyttet i fosterhjem. Foreldrene snakker med varme og stolthet når de omtaler barna. På intervjutidspunktet er barna mellom ti og seksten år. Det er fire gutter og en jente. To av foreldrene har kun dette barnet som bor i fosterhjem. Tre av foreldrene har andre barn som bor eller har bodd i fosterhjem, eller som har vært under omsorg av andre omsorgsgivere enn foreldrene. Ingen av foreldrene har, på tidspunktet for intervjuet, omsorgen for egne barn. Flere av foreldrene var enig i at barnet skal bo i fosterhjemmet fremover. Noen forteller om svært begrenset kontakt med egne barn, mens flere forteller om god og jevnlig kontakt med eldre og voksne barn. Det er kun ett av barna til intervjupersonene og en barnevernstjeneste som har vært i fokus i intervjuet.

Det er stor forskjell mellom foreldrene hvilken samværsordning de har og har hatt med barna. De første årene av plasseringen var det fra null samvær til tre-fire samvær i året, de

aller fleste med tilsyn. Da jeg intervjuet foreldrene, varierte samværene fra to ganger i året til hver annen helg eller når de ønsket det. På dette tidspunktet var det bare en som hadde tilsyn under samvær. Det var også stor variasjon i telefon/elektronisk kontakt mellom foreldre og barn, fra ingen kontakt, til tydelig regulert, til åpen og daglig kontakt. Samværskontakten fremstår som viktig for foreldrene som har fått økt samvær, og tilsvarende fortvilelse på grunn av liten kontakt, når samværet er mindre.

3.4 Intervjuguide

I prosjektet har jeg benyttet en delvis strukturert intervjuguide. Målsettingen var at foreldrene skulle fortelle om sine subjektive erfaringer, om samarbeidet med barnevernstjenesten i tiden før, under og etter omsorgsovertakelsen. På grunn av moren som jeg tidligere har nevnt, valgte jeg et så bredt fokus. Etter som tiden gikk og hun fikk nye erfaringer, endret hun forståelsen av omsorgsplasseringen og samarbeidet med barnevernstjenesten. Hermeneutikk hevder at den forståelsen vi har av et fenomen avhenger av tidligere erfaringer, våre fordommer og vår forforståelse. Ut fra dette perspektivet, vil jeg ikke kunne forstå foreldrenes erfaringer og beskrivelser på intervjutidspunktet, uten å sette det i sammenheng med deres erfaringer fra tiden før og under plassering.

Intervjuguiden, se vedlegg 2, starter med informasjon om oppgavens tittel, formål og orientering om taushetsplikt, anonymitet og samtykkeerklæring samt noen innledende spørsmål om barna og plasseringen. Videre er intervjuguiden bygget opp med temaer som ble vurdert som sentrale med tanke på problemstillingen. Det var også lagt inn noen underspørsmål. Disse var ment for å sikre at temaene ble tilstrekkelig belyst og utdypet (Johannessen et al., 2021, s. 111).

Hovedtemaene i intervjuguiden var omsorgsplasseringen, foreldrenes livssituasjon, barnets situasjon, kontakten med kontaktperson i barnevernstjenesten, opplevelse av fosterhjemmet og selvivaretagelse. Jeg har stilt spørsmål som: Kan du fortelle om omsorgsovertakelsen? Kan du forteller hvordan du opplevde det den gangen? Hvordan opplever du omsorgsplasseringen i dag? Fortell om din opplevelse av fosterhjemmet? Jeg

har stilt åpne spørsmål fordi jeg ønsket å oppmuntre foreldrene til å fortelle sin subjektive erfaring og forståelse av samarbeidet. Jeg har ønsket å gi foreldrene mulighet til å fortelle det de mener er viktig i deres historie. Ved oppfølgingsspørsmålene ønsker jeg å åpne for ytterligere refleksjon og nye tanker. Oppfølgingsspørsmålene er også med på holde samtalen innenfor temaet for intervjuet. Gjennom alle hovedtemaene har jeg hatt fokus på tiden før, under og etter plassering. Dette for å få frem endring og den prosessen som har funnet sted.

Rekkefølgen og vektleggingen på de ulike temaene ble forskjellig i de ulike intervjuene da foreldrene i stor grad selv ledet samtalen. Ved hjelp av intervjuguiden var vi likevel innom de ulike temaene i alle intervjuene. Avslutningsvis la intervjuguiden opp til en oppsummering og mulighet for foreldrene til å supplere dersom de opplevde at viktige tema var utelatt.

Jeg gjennomførte et testintervju med en forelder fra min arbeidsplass som fylte utvalgskriteriene. Hensikten var å få tilbakemeldinger på intervjuguiden og gjennomføring, og på den måten se at intervjuguiden fungerte godt og ga ønsket informasjon. Jeg fikk ikke så mange tilbakemeldinger fra testpersonen. Intervjuet ga meg likevel noen refleksjoner vedrørende hvordan min forforståelse kan påvirke hva jeg «hører» og hvilke oppfølgingsspørsmål jeg stiller. Også i dette testintervjuet erfarte jeg at forelderens opplevelse bryter med min egen kjennskap til saken. Det er derfor lett å stille spørsmål ved om det forelderens sier faktisk stemmer, og trekke raske konklusjoner. Jeg erfarte at det var vanskelig å opprettholde den undrende holdningen, og dermed uteble noen av de undrende spørsmålene som burde vært stilt. Erfaringen gjorde at jeg var ekstra bevisst på dette under de senere intervjuene.

3.5 Gjennomføring av intervju

De fem intervjuene jeg gjennomførte hadde en varighet fra 50 minutter til to timer. Under planlegging av intervjuene hadde jeg telefonkontakt med intervjupersonene. Vi avklarte tidspunkt og sted for intervju, og hadde en kort gjennomgang av temaene. Dette var for at foreldrene kunne være noe forberedt. Jeg forsøkte å legge til rette for en god atmosfære under intervjuet, slik at de skulle ønske å dele sine erfaringer (Thagaard, 2018, s. 99). To av intervjuene ble gjennomført på grupperom på bibliotek, to på grupperom på min

arbeidsplass og et intervju ble gjennomført i lokale tilknyttet intervjupersonens egen barnevernstjeneste.

I forkant av intervjuene snakket vi om blant annet formålet med prosjektet, lydopptakeren, muligheten til å trekke samtykke under hele prosessen og hvordan prosjektet blir presentert. De ble informert om at de kunne avbryte intervjuet underveis dersom de ønsket det. På slutten av intervjuet fikk foreldrene mulighet til å ta opp tematikk de mente burde være med og på denne måten rundet vi av intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 160). Intervjupersonene virket spente, men ivrige etter å dele sine erfaringer. Intervjuene kom fort i gang og det var i varierende grad behov for støttespørsmål. Det virket ikke som lydopptaker påvirket intervjupersonene i særlig grad, men jeg kan likevel ikke utelukke at det kan ha påvirket intervjuet.

Alle var i forkant kjent med at jeg arbeider med oppfølging av barn, foreldre og fosterforeldre etter omsorgsovertakelsen. Dette kunne ha virket negativt på intervjusituasjonen. De kunne tatt med seg sinne og frustrasjon mot egen barnevernstjeneste inn i intervjusituasjonen eller at de ikke våget å fortelle åpent om egne erfaringer. Min opplevelse var at flere av intervjupersonen heller opplevde at min erfaring var en sikkerhet og at jeg hadde kjennskap til tematikken. Selv opplever jeg at min for forståelse er en styrke, men også krevde at jeg måtte jobbe aktivt for å holde et åpent sinn og ikke trekke konklusjoner allerede under informasjonsinnhenting.

Intervjuene transkriberte jeg fortløpende med den hensikt at jeg skulle ta med erfaring fra ett intervju til et annet. Slik ble jeg oppmerksom på at jeg fort rettet oppmerksomheten mot intervjuguiden og spørsmålene jeg ønsket foreldrene skulle besvare. Noen ganger gjorde dette at jeg skiftet tema brått eller glemte å stille åpne spørsmål, selv om jeg hadde til hensikt å gjøre det. Andre ganger overhørte jeg ting som foreldrene fortalte, som jeg i etterkant vurderer jeg burde fulgt opp med nye undrende spørsmål. Foreldrenes liv og erfaring er forskjellige og de formidler sine erfaringer på ulike måter. Min opplevelse var at det var vanskelig å overføre erfaring fra ett intervju til et annet.

Selv om intervjupersonene virket interessert i å dele av sin erfaring, var det likevel tydelig i flere av intervjuene at temaene var krevende og følsomme. Dette viste de via engasjement,

stemmeleie og gråt. Jeg opplevde det krevende å finne min rolle i denne settingen. Jeg valgte å ha fokus på å være lyttende og bekrefte deres følelser og opplevelser. Jeg forsøkte å vise interesse for deres forståelse og erfaring av det som hadde skjedd uten å ta standpunkt til det de opplevde urettferdig eller feil i deres barnevernssak. Mens jeg forsøkte å ha fokus på dette, opplevde jeg det òg utfordrende å finne balansen mellom å stille riktige oppfølgende spørsmål, holde samtalen inne på tema og drive intervjuet fremover innenfor temaet (Thagaard, 2018, s. 100). Noen av foreldrene hadde temaer de ønsket og hadde behov for å fortelle om. For eksempel en forelder som opplevde fortvilelse over at eget barn var blitt veldig fremmed etter flere år i fosterhjem. En annen hadde behov for å forklare at barnevernstjenestens vurderinger før plassering var gjort på feil grunnlag.

Etter intervjuet fikk deltakerne informasjon om familievernet og deres rolle i oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelsen. Dette var for å ivareta foreldrene som er sårbare i og etter intervjusituasjonen, blant annet på grunn av temaets følsomhet. Dette ivaretar også det forskningsetiske prinsippet om å volde minst mulig skade (NESH, 2021, s. art. 28). Kvale og Brinkmann (2021, s. 107) skriver om mulige belastninger og konsekvenser for deltakerne i etterkant av deltakelse og at intervjuet kan sette i gang uforutsette prosesser hos deltakerne. På forhånd hadde jeg kontaktet familievernet i aktuell region med informasjon om prosjektet og om muligheten for at foreldre kunne ha behov for støttesamtaler i etterkant av intervjuene. Ingen av deltakerne gav uttrykk for at de ville kontakte familievernet, men flere gav derimot uttrykk for at de hadde andre personer de kunne snakke med ved behov.

3.6 Notater og lydbåndopptak

Transkripsjon er å gjøre intervjuene om fra muntlig til skriftlig form som gjør intervjuene mer tilgjengelig for analyseprosessen. På denne måten er transkribering første del av analysen. Gjennom transkripsjon mister man både kroppsspråk som holdning, gester og stemmeleie med intonasjon og pauser (Kvale & Brinkmann, 2021, ss. 205-206).

I forbindelse med intervju og transkripsjon har jeg tatt notater for å sette ord på inntrykk, kroppsspråk og tanker jeg har gjort meg underveis for å supplere selve transkripsjonen

(Thagaard, 2018, ss. 112-113). Dette har vært nyttig for meg i starten på analysen. Jeg har opplevd det å benytte lydopptaker som befriende under intervjuet. Jeg har ikke trengt å ta notater under selve intervjuet og har helt og holdent konsentrert meg om intervjuet, intervjupersonen og dynamikken i det som skjer «her og nå» (Thagaard, 2018, s. 112).

I transkripsjonen har jeg etterstrebet å følge en ordrett talespråkstil og lagt inn pause, latter og sukk. På denne måten har jeg ønsket å få fram når noe har vært vanskelig å snakke om, tydeliggjøre en usikkerhet eventuelt det motsatte. Ett av intervjuene var særlig vanskelig å transkribere på grunn av måten personen snakket. Jeg måtte høre gjennom intervjuet og deler av intervjuet gang på gang, før jeg var sikker på at jeg hadde fanget opp det som ble sagt.

3.7 Etiske hensyn og betraktninger

I gjennomføringen av prosjektet har jeg behandlet personopplysninger og prosjektet er derfor meldt og godkjent av NSD (Norsk senter for forskningsdata som nå heter SIKT), se vedlegg 3. GDPR-lovgivningen av 2018 (Personvernopplysningsloven) er fulgt ved at jeg har fulgt retningslinjer fra NSD og Rutine for behandling av personopplysninger i forskning og studentoppgaver ved VID vitenskapelig høgskole (2019).

Temaet i studien er sensitivt og personlig og jeg vurderte at det var større mulighet for at intervjupersonen åpnet seg i et personlig intervju enn i et fokusgruppeintervju. Videre antok jeg at min mulighet til å ivareta den enkelte personen i intervjusituasjonen, var bedre gjennom et personlig intervju. Jeg mente også at det reduserte risikoen for at intervjupersonene i etterkant skulle oppleve at de hadde utleverte seg (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 179; Thagaard, 2018, s. 53 og 113).

For å ivareta foreldrenes sårbarhet og behov for konfidensialitet (NESH, 2021, art. 31), ble det lagt føringer for at foreldre ble kontaktet av sin barnevernstjeneste, men selv skulle kontakte meg dersom de ønsket å delta i undersøkelsen. På denne måten ville ikke deres barnevernstjeneste vite om foreldrene deltok i prosjektet eller ikke. Hensikten var at foreldre skulle oppleve at de var fri til å delta eller ikke delta, og uttale seg fritt uten frykt for konsekvenser i egen barnevernssak. Kun en av åtte som sa ja til å delta i intervju, tok selv

kontakt med meg. For de resterende syv, var det en representant fra barnevernstjenesten som tok kontakt med meg og oppga navn og telefonnummer på de potensielle intervjupersonene.

For meg virket det ikke som det var viktig for foreldrene om deres barnevernstjeneste visste om de deltok i undersøkelsen eller ikke. Jeg har derfor ikke grunn til å tro at dette påvirket intervjuene. Det er likevel mulig de foreldrene som ikke møtte til intervju, kjente på press om å si ja til deltakelse da de snakket med egen barnevernstjeneste. Siden barnevernstjenesten ikke er kjent med deres faktiske deltakelse, valgte de å ikke møte til intervjuet. De fleste kom jeg i kontakt med via kontaktperson i deres barnevernstjeneste, dette gjør prosessen rundt anonymisering enda viktigere slik at de ulike barnevernstjenesten ikke skal kjenne igjen «sine foreldre».

Anonymisering av de som har deltatt i intervju og ivaretagelse av personvernet (NESH, 2021, art 20) har vært viktig for å ivareta og redusere belastningen for intervjupersonene. I prosessen fra talespråk til skriftspråk er intervjuene anonymisert. Det vil si at persondata som navn, alder og kjønn er endret. Stedsnavn er utelatt. Når jeg i oppgaven omtaler en forelder eller barn som han eller henne, kan det stemme, men det kan også være endret. Dette er gjort for å skjerme deltakerne, men meningsinnholdet er ikke endret.

Lyddopptak og transkripsjoner er oppbevart etter veiledning for forskningsdatahåndtering, VID Oslo (vid.no).

3.8 Analyseprosessen

Oppgavens problemstilling er hvordan foreldre som har mistet omsorgen for sine barn beskriver sin livssituasjon og relasjon til barnevernstjenesten før, under og etter omsorgsovertakelsen, og hvordan foreldrenes beskrivelser kan gi økt forståelse av hva som kan bidra til en positiv endring i konfliktfylte relasjoner mellom foreldre og ansatte i barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse. Jeg har gjennomført fem kvalitative, delvis strukturerte, intervju som jeg har transkribert. Metoden kan gi mye informasjon om få enheter og undersøker prosesser som ikke kan omgjøres til kvantitet og frekvens (Thagaard, 2018, s. 15; Johannessen et al., 2021, s. 23). For å forstå og få frem hva i foreldrenes

beskrivelser som kan bedre samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten etter omsorgsovertakelsen, valgte jeg tematisk analyse.

3.8.1 Tematisk analyse

Gjennom en tematisk analyse systematiseres innholdet i teksten. En innholdsanalyse vil ta utgangspunkt i det spesifikke materialet som her er beskrivelser om samarbeidet med barnevernstjenesten slik det framstår for foreldrene. I oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i Johannessen et al (2018, ss. 278-305) sin tematiske analyse i fire trinn. De har i hovedsak støttet seg til Virginia Braun og Victoria Clarke (2006) sin presentasjon av tematisk analyse. I Johannessen et al (2018) sin modell av tematisk analyse er prosessen delt opp i fire trinn. Disse er: forberedelse, koding, kategorisering og rapportering.

Forberedelse handler om å få tak i data og få oversikt over denne. Dette innebærer å transkribere og gjøre den muntlige dataen om til skriftlig. Jeg har tatt notater underveis, for eksempel etter intervju og under transkriberingen. Etter transkribering leste jeg gjennom alle intervjuene og skrev ned de første tankene jeg fikk av materialet i sin helhet (Johannessen et al. 2018, ss. 283-284).

Koding er det andre trinnet. I denne fasen har jeg jobbet for å få en dypere innsikt i materialet. Ved å ha den foreløpige problemstillingen i tankene har jeg kodet, altså fremhevet og satt ord på ting som jeg vurderer er viktig ut fra problemstillingen. Jeg har gjort markeringer i teksten, laget stikkordoppsummeringer og skrevet ned refleksjoner. I denne fasen leste jeg gjennom intervjuene flere ganger og erfarte at det stadig var nye ting jeg ble opptatt av (Johannessen et al. 2018, ss. 284-291).

Neste trinn er kategorisering. Her har jeg kategorisert materialet i mer overordnede temaer. Dette var en lengre prosess og jeg måtte gjøre det flere ganger før jeg opplevde at temaene svarte på spørsmålene oppgaven stiller (Johannessen et al. 2018, ss. 294-300). Jeg bestemte meg for tre hovedtemaer hvor alle har undertemaer som belyser hovedtemaene. De tre hovedtemaene er: «Ustabil og utfordrende livssituasjon», «Krise og mistillit» og «En mer stabil hverdag og opplevelse av å bli sett». Spørsmålsstillingen har også i løpet av denne prosessen endret seg noe i takt med det funnene som har kommet frem.

Det siste trinnet er rapportering. Det vil si at jeg har skrevet frem resultat av analysen i kapittel fire og slik besvart første del av oppgavens problemstilling. Resultatet av analysen presenteres med eksempler og sitater fra intervjuene. Disse eksemplene og sitatene er blitt tatt ut gjennom hele prosessen. I presentasjonen av funnene presenteres ikke alt materialet, men det som trer frem som viktig med tanke på problemstillingen (Johannessen et al. 2018, ss. 301-303).

Over har jeg presentert analysen i oppgaven som en firetrinnsmodell. Det er en skjematisk oversikt jeg har hatt for å gjøre prosessen enklere og ryddigere for meg. Selve prosessen har likevel gått frem og tilbake mellom de ulike trinnene. Fra deler av teksten for så å se det i sammenheng med hele materialet. På denne måten har det like mye vært en prosess som fire trinn.

3.9 Studiens kunnskapsbidrag

Et kvalitativt forskningsprosjekt som dette, vil være umulig for andre å gjenskape. Det er fordi intervjuene er avhengige av både kontekst og subjektive erfaringer, både foreldrenes og mine som forsker. Den erfaringen og kunnskapen jeg har med meg, min erfaringshorisont, påvirker prosjektet fra start til slutt. Dersom noen andre hadde gjennomført intervjuene, ville de trolig sisset igjen med et annet materialet. For å styrke påliteligheten har jeg redegjort for min bakgrunn, erfaring og kunnskap. Gjennom hele prosessen har jeg tydeliggjort de valg og vurderinger jeg har gjort.

Jeg har intervjuet fem foreldre som forteller sin historie. Deres erfaring er subjektiv. Samtidig har deres beskrivelse noe som andre kan kjenne seg igjen i og som trolig kan ha overføringsverdi til andre barnevernssaker. Slik kan andre få økt forståelse, ta lærdom og erfaring fra disse foreldrenes erfaring. Studien kan bidra med økt kunnskap om samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten ved å belyse noen faktorer som kan redusere konflikt i relasjonen mellom foreldre og barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse.

4.0 Resultat av analysen

I dette kapittelet vil jeg besvare første del av oppgavens problemstilling: Hvordan beskriver foreldre som har mistet omsorgen for sine barn sin livssituasjon og relasjon til barnevernstjenesten i tiden før, under og etter omsorgsovertakelsen? Dette kapittelet består av fire deler. De tre første delene handler om tiden før, under og etter at barna flyttet i fosterhjem. Hver del starter med en kort introduksjon. I den fjerde delen vil jeg trekke frem det i analysen som har gjort særlig inntrykk på meg og som jeg vil utforske videre i den teoretiske diskusjonen.

4.1 Ustabil og utfordrende livssituasjon

Alle foreldrene beskrev en vanskelig livssituasjon for seg selv og barnet i flere år før plassering. Ustabil arbeidssituasjon, økonomi, rus, dysfunksjonelle parforhold og krevende samarbeidsrelasjoner beskrev foreldrene var en del av hverdagen.

4.1.1 Ustabil hverdag preget av rus og dårlig helse

Før plassering var ustabil boligsituasjon en av tingene som skapte en utfordrende hverdag for foreldrene. Ingen eide bolig og flere av foreldrene hadde flyttet mange ganger. Det var ulike årsaker til flyttingene som uenighet med huseier og barnehage, forsøk på komme seg unna tidligere partner og en opplevelse av at eget hjemsted ble for trangt og gjennomsiktig. Dårlige boferdigheter var tema hos en av foreldrene. Denne forelder forteller hvor vanskelig det var å holde orden i leiligheten før barnet ble født og at dersom noen skulle inn, måtte de «spa seg inn» i leiligheten.

Ingen av foreldrene hadde stabil jobbsituasjon i forkant av plassering. Noen sier de har vært mer eller mindre utenfor arbeidslivet hele livet. En forelder har hatt tilrettelagt arbeid. Andre forteller om tidligere arbeid og perioder hvor de var i jobb. En forelder uttrykker

hvordan livssituasjonen gjorde det vanskelig å beholde jobben og opprettholde en god relasjon til arbeidsgiver.

Men jeg hadde jobb før det, men jeg mistet den jo selvfølgelig. For kona mi ... den gangen klarte hun å spolere alt sammen. Hun ringte jo hele veien og sa at jeg måtte komme hjem og ta ungene. Da var jeg nødt til det. Da måtte jeg lyve til han ... arbeidsgiver og alt i sammen. En dag sier det jo stopp.

Ut fra foreldrenes beskrivelser var det kun en av dem som hadde stabil og forutsigbar inntekt før barna flyttet i fosterhjem, dette var gjennom uføretrygd.

Fysisk helse ble i liten grad tema under intervjuene. Temaer som likevel kom opp i samtalen var ryggsmarter, en annen snakket om epilepsi og en tredje om smerter i kroppen. En mor forteller at smertene gjorde at hun ble «en ustabil arbeidstaker».

For tre av foreldrene var hverdagen preget av rus og for to av disse hadde det vært slik over lang tid. De beskriver hvordan rus styrte livet. Rus preget forholdet til partner enten ved at begge ruset seg eller at partner ruset seg. En hadde mistet omsorgen for andre barn på grunn av rus. Det var snakk om både alkohol og illegale stoffer. To andre foreldre beskriver at de brukte ulovlige rusmidler før barnet ble født, men sier de stoppet å ruse seg under graviditeten. En av disse forteller at barnevernstjenesten i forkant av plasseringen fikk bekymringsmelding knyttet til rus, men hevder han ikke ruset seg.

En forelder forteller hvordan situasjonen var krevende, slitsom og at det var vanskelig å se mulighet for endring. Utfordringene var store og denne faren forteller at han valgte å ruse seg da det ble for tungt å ta tak i situasjonen.

Jeg dreit på draget, hadde en sprekk og levde i et destruktivt forhold.

4.1.2 Konfliktfylte parforhold

Alle foreldrene var del av et destruktivt parforhold med barnets annen forelder. Noen beskriver at deres partner hadde utfordringer innenfor psykiatri og rus. Flere partnere blir beskrevet med styrende og sterk dominerende personlighet og med truende atferd. Partneren hindret dem i å ta egne selvstendige beslutninger. Gjennom konkrete uttalelser

eller antydninger forteller flere at de var utsatt for både fysisk og psykisk vold fra partner før barna ble plassert i fosterhjem.

Da de mistet omsorgen for barnet, var tre av foreldrene fortsatt samboer med barnets annen forelder. Flere opplevde forholdet som destruktivt og lite støttende, både for seg selv og barnet. Det å bryte var likevel vanskelig.

... så tenkte jeg bare jeg må, jeg må bare ut og vekk. Jeg visste bare ikke hvordan jeg skulle komme meg vekk. Og det er ... Det å bli misbrukt ... mye ... det tar litt på, disse tingene.

Andre forteller at de på den tiden ikke så hvilken rolle og påvirkning partneren hadde på livet deres. Trusler om at de ikke skulle få se barna igjen eller at de kom til å bli alene og at ingen andre ville ha dem om de skilte seg, hindret dem fra å bryte med partneren.

Jeg hadde ikke så mye å si, for akkurat da var jeg gift med ei som ... jeg sleit ... for jeg elsket jo kona mi når jeg traff henne, det er jo soleklart du gjør. Men i lang tid så jeg ikke det andre profesjonelle folk så, at det ikke var bra verken for meg eller ungene.

To av foreldrene hadde brutt forholdet med barnets annen forelder, men forteller hvordan det likevel preget livet deres gjennom trakassering, gjentatte trusler og press fra barnets annen forelder mot seg selv, barnet og annen familie. Begge disse stod i denne situasjonen over mange år, og det å forsøke å skape avstand til partneren, og trygghet for seg og barnet, ble en viktig del av hverdagen.

Livet var veldig vanskelig. Alle visste jo at jeg ble truet og at barnevernstjenesten var inne. ... Og for å si det sånn, at det som var problemet var jo han jeg fikk ungen med. Han hadde et stooort rusproblem. Han brukte alt mulig holdt jeg på å si. Det var derfor det ble slutt mellom oss.

En mor forteller at hun flyttet fra samboer for å skape større ro, men at hun likevel ikke slapp unna da samboerens liv likevel påvirket henne. Først fikk hun anklager fra kjæresten og familien om at hun stjal da de flyttet fra hverandre. Da tidligere kjæreste og far til barnet, forsøkte å ta livet sitt ble det også en psykisk påkjenning for denne forelderen.

Til slutt klarte jeg å komme meg ut derfra, men da ble jeg jo hevet inn i kaos. Han prøvde å henge seg. Det var mye ... selv om jeg prøver å unngå drama, finner det meg.

En forelder forteller om bekymring for eget barn når barnet var hos den andre forelderen og uroet seg for seksuelle overgrep. Andre foreldre beskriver en bekymring og angst for hva den andre forelderen kunne gjøre med barnet, da de opplevde direkte angrep på barnet og trusler om bortføring. Det ble en ekstra belastning å ikke klare og beskytte barnet.

... pluss at jeg var sikkert stresset sjøl på grunn av som mor følte jeg meg forsvarsløs for ikke å ha beskyttet sønnen min, pluss de daglige utfordringene, barnevernet, jeg følte meg ikke trygg ...

4.1.3 Utfordrende samarbeidsrelasjoner

I tillegg til konfliktfylte parrelasjoner, kom belastningen og frykten ved å være i kontakt med barnevernstjenesten. Det hadde ikke så mye å si om kontakten var kommet i gang ved at foreldrene selv hadde bedt barnevernstjenesten om hjelp eller igjennom bekymringsmelding. Foreldrene beskriver uansett kontakten som krevende. Mye på grunn av manglende tillit til barnevernstjenesten.

«Å sitte i barnevernsmøte er en psykisk påkjenning fraaaa .... helvete for å si det i mangel på bedre ord. For så som meg da, som har følelsene på utsiden og går i taket. Reagerer».

Utsagnet setter ord på hvor mange følelser som var i sving i møte med barnevernstjenesten. En forteller at det var vanskelig å få med seg informasjon fra disse møtene og en forklarer hvor krevende hun opplevde det var å følge opp tiltak satt i gang av barnevernstjenesten. Det ble for mye, for mange møter og telefoner, og hun beskriver at hennes reaksjon var å ruse seg.

Så da tok jeg valget, jeg tok en sprekk og rus. Selvmedisinering. For å si det sånn, jeg var dødssliten. Etter sånn som de holdt på. De ringte, satt opp møter, kjørte på det var ... for meg føltes det som det var 24/7.

En annen forteller:

Det var da jeg burde ringt til barnevernet og spurt etter hjelp, men jeg hadde hørt saker og ting så ... om at det er sant veit jeg ikke. Om du spurte for mye om hjelp fra

barnevernet så kunne de komme å hente barna dine uansett. Så jeg var jo redd for å ta kontakt med barnevernet.

Forelderen setter ord på mistilliten til barnevernstjenesten og at den ble styrende selv om personen opplevde at livet var vanskelig og at barna og de som foreldre hadde vært i behov av hjelp.

Alle foreldrene forteller at de trodde de kunne gitt barnet god nok omsorg om de hadde fått rett hjelp fra barnevernstjenesten før plassering. Tre av foreldrene tok kontakt med barnevernstjenesten og ønsket hjelp, men de fikk ikke den hjelpen de så for seg. En far ønsket mer veiledning og mener begrunnelsen for omsorgsovertakelsen, manglende emosjonell omsorg, var knyttet nettopp til det han ba om hjelp til. En forteller at de ba om hjelp, det ble bestemt tiltak, men at ingenting skjedde. Det kom ikke noe ut av det. Andre forteller at hjelpen ikke var nok i møte med frykten for reaksjoner og trusler fra barnets annen forelder. Foreldre opplevde at tiltakene fra barnevernstjenesten var feil, da hjelpen ikke var tilpasset dem som person.

... så derfor var jeg mye frustrert for jeg prøvde å komme med forslag som jeg trodde ville funke for meg for jeg vet jo hvem jeg er, jeg vet jo hvordan jeg fungerer ... eh ... men igjen, så hjalp det jo ikke at jeg og han ene (kontaktpersonen), vi, jeg, det var totalt kræsje energimessig, helt totalt kræsje, og hun andre følte jeg satt bare som ei forbasket nikkedukke [...] hun hadde jeg rett og slett ikke respekt for.

Foreldre beskriver også utfordringer i samarbeidet med andre enn barnevernstjenesten, som barnehage, BUP og huseier. Dette handlet for eksempel om forståelse av barnets behov og utfordringer, og opplevelse av å få krav som opplevdes urettferdige og umulige å møte. For en ble tiltak som følge av trusler fra barnets annen forelder bakgrunn for konflikt med barnehagen og en annen sluttet på dagen i jobb på grunn av uenighet med kollega.

4.2 Mistillit og krise

Da barna ble plassert i fosterhjem, var foreldrene imot dette. Foreldrene fortalte om stor fortvilelse og stor psykisk belastning i tiden etter omsorgsplasseringen. Depresjon og dårlig psykisk helse gjaldt for alle, selv om foreldrene hadde ulike måter å forholde seg til

situasjonen. Foreldrene beskriver at de opplevde begrunnelsene for omsorgsovertakelsene vanskelige å akseptere og forteller om fortsatt mistillit til barnevernstjenesten etter omsorgsovertakelsen. Flere foreldre forteller om behov for hjelp både før og etter plasseringen, noe de opplevde å ikke få.

4.2.1 Opplevelse av å miste fotfestet

Det at barna faktisk flyttet ut, opplevdes som uvirkelig for foreldrene. En forteller at hun ikke trodde det kom til å skje, hun trodde hun kom til å få hjelp. En forteller om tomrommet når en søskenflokk ble hentet og bare foreldrene satt igjen hjemme.

Vi visste ikke når, de (barnevernstjenesten) kom bare plutselig. Og da kom de til de på skolen og alt. De ble spredt for alle vinder. Så ... Det var hektisk den dagen ... men det var grusomt. Det ene øyeblikket hadde du barn i huset og plutselig var det helt tomrom.

Opplevelsen av å miste barnet satte seg i kroppen. En mor forteller hvordan barnegråt skaper vonde følelser hos henne selv om det er flere år siden barnet ble tatt fra henne. En forelder tenker tilbake og forteller hvor forvirrende situasjonen etter at barnet flyttet opplevdes.

Det er mange år siden. Så det er liksom ... utydelig ... livet og alt som, alt var jo egentlig bare kaos.

Livet var uforutsigbart og opplevelsen var at alt raste. Flere beskriver følelsen av å ikke leve, bare eksistere. Opplevelsen av å miste fotfestet og ikke få puste var andre måter foreldrene beskriver sin situasjon etter omsorgsovertakelsen. De mistet initiativet og hadde ikke lyst til å gjøre noen ting. Søvn ble vanskelig og depressive tanker gikk igjen hos alle. Følelsen av å ikke være god nok, gikk igjen hos flere.

Jeg unner ingen å miste barnet sitt på den måten. Og skal jeg være helt ærlig, det hadde vært bedre å miste han til døden. For det første, det er en sorg folk forstår. For når du mister barnet ditt til barnevernet blir du sett ned på. Du blir dømt. Og på et sted som mitt, går jo jungeltelegrafene. Og gud vet hvor mye rykter som gikk da jeg mistet han ...

Flere foreldre beskriver en opplevelse av å bli sett ned på og de trakk seg unna andre og isolerte seg. Noen reagerte med å låse seg inne og gikk ikke ut på flere måneder. En forelder forteller at han lenge fikk mat levert på døra.

For to av foreldrene kunne det virke som rusproblemene økte i etterkant av plasseringen. En forelder forteller hvordan hun og samboer fortsatte å drikke etter omsorgsovertakelsen.

For flere ble følelsene overveldende og tre av foreldrene vurderte eller forsøkte å ta sitt eget liv.

For jeg holdt på å ta livet mitt. Jeg gikk helt i kjelleren. Du føler du drukner. Du ... jeg fikk ikke puste. Jeg hadde ikke noen grunn til å eksistere.

De fleste forteller om et lite, ikke støttende, nettverk. Noen forteller at de ikke hadde noen å snakke med og følte seg svært alene. Partneren var ingen støtte i denne situasjonen og flere kjente på en stor ensomhet. Kun to av foreldrene forteller at de hadde personer tett på etter omsorgsovertakelsen som de opplevde som støttende. Dette var foreldre, venner, fastlege og/eller psykolog. En forteller at moren flyttet inn en periode og at det ikke hadde gått uten henne. En forelder sier:

Jeg hadde jo de nærmeste ... nære venner visste om situasjonen ... jeg har ikke mange venner, men jeg har et nettverk som er sterkt, stabilt og til å stole på. Jeg vil heller ha lite nettverk som er der ... enn ikke å vite hvem jeg kan stole på.

Da barna flyttet ut, forteller foreldrene at de ikke ble møtt og forstått av barnevernstjenesten. Flere ga uttrykk for at de trengte hjelp, men ikke fikk noe tilbud. En far sier han er usikker på om han fikk tilbud, men kan i alle fall ikke huske det. Flere foreldre gir uttrykk for en dobbelthet når det gjaldt behovet for hjelp. De hadde et behov for hjelp og forventet å få dette, samtidig som hjelp fra barnevernstjenesten var noe de ikke ønsket eller klarte å ta imot. Avhengighet av partner var også en faktor som hindret dem i å ta imot hjelp. De fleste forteller at de ville takket nei til hjelp fra barnevernstjenesten. På spørsmål til en far om han hadde takket ja til hjelp fra barnevernstjenesten, uttalte faren:

Ja, det hadde jeg, hvis jeg hadde fått sjansen. Da måtte de ... jeg vet ikke altså, jeg hadde jo tatt imot, men da måtte de skilt meg ifra ho, fysisk.

4.2.2 Feil hjelp i forkant av plasseringen

Alle foreldrene forteller at de ikke fikk rett hjelp før barna ble flyttet i fosterhjem. Tre av foreldrene opplevde at barnevernstjenesten sviktet da de ikke ble oppfordret til å bryte med partner og komme seg ut av det dysfunksjonelle forholdet. De hadde tanker om å reise fra partneren, men opplevde de manglet støtte fra barnevernstjenesten.

Det gikk lang tid for jeg fikk aldri noe tilbud at de ville ha møte med meg alene. At de kunne hjelpe med ungene, gi premisset om at jeg skilte meg. Jeg fikk aldri det tilbudet. Det burde jeg fått den gangen ...

Foreldrene ga i varierende grad uttrykk for om de ville ha fulgt barnevernstjenestens råd. De opplevde likevel at de burde fått hjelp til å se hvordan partner påvirket deres liv og evnen til å gi god nok omsorg til eget barn.

Foreldrene forklarer at opplevelsen av å bli møtt feil, ikke få vist hva de er gode for, av at barnet er plassert med feil begrunnelse og fortvilelse over det som har skjedd, skapte et stort sinne og stor frustrasjon hos dem.

Der og da var jeg bare sint. Jeg var sint fordi jeg følte jeg ikke fikk en sjanse, jeg følte meg egentlig dømt fra starten av. Jeg følte at de egentlig ikke gadd å ... Det var vel en kombinasjon av alt. Jeg hadde null tillit til barnevernet.

Sinne var gjentakende og flere ga uttrykk for vanskelig samarbeid. Gjennom foreldrenes beskrivelser ble deres motstand mot plassering og samarbeidet synlig. En far forteller hvordan han bevisst unnlot å følge barnevernstjenestens råd da han ikke ønsket å la seg dirigere. En mor forteller at hun motarbeidet alt hun kunne, andre at de var fortvilte, sinte og sure. Egne vanskeligheter gjorde det vanskelig å samarbeide med barnevernstjenesten før plassering.

Han trigget meg så inni de grader, jeg hadde ikke kontroll på temperamentet mitt heller på den tida, bare for å ha sagt det, jeg innrømmer det. Så jeg gikk jo veldig opp ...

4.2.3 Mistillit til barnevernstjenesten

Foreldrene hadde hatt kontakt med barnevernstjenesten over lang tid. Erfaringen hadde gitt dem en grunnleggende mistillit til barnevernstjenesten som også preget kontakten etter omsorgsovertakelsen.

Jeg har hatt så mange saksbehandlere i barnevernet at det skulle ikke vært mulig.

Dette var ett av momentene som bidro til å svekke tilliten til barnevernstjenesten. Kontakten med barnevernstjenesten opplevdes som ustabil og uforutsigbar med nye kontaktpersoner som dukket opp i møter hos barnevernstjenesten uten noe informasjon i forkant. Dette skapte frustrasjon.

Flere slet med å få tak i kontaktpersonen som opplevdes utilgjengelig. Det å få svar og informasjon tok lang tid. Noen måtte kommunisere skriftlig for å komme i posisjon og andre truet med advokat og sak i nemnda. En forelder hadde ikke tillit til informasjonen hun fikk og ville helst kommunisere skriftlig for å lete etter og avsløre feil.

Et annet moment som bidro til å svekke tilliten til barnevernstjenesten var at foreldrene opplevde at flere bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten var grunnløse, barnevernstjenesten ble feilinformert og de brukte informasjonen feil. Foreldrene følte seg derfor misforstått og barnevernstjenesten feiltolket det som skjedde.

Å snakke med barnevernstjenesten var som å snakke til veggen, ble det sagt.

Barnevernstjenesten forstod ikke hverdagsutfordringene. Når foreldre forklarte situasjonen fra sitt ståsted, erfarte de at dette ikke ble lyttet til eller gitt gyldighet. Flere foreldre opplevde at de ikke fikk sjanse til å vise hva de kunne og hvem de egentlig var. Dette skapte frustrasjon.

Jeg skal innrømme at når barnevernet likevel skulle begjære omsorgsovertakelse så kan jeg bare drite i møtene. Da så jeg ikke noen vits i å fortsette med de, for hva er vitsen med å prøve å få i gang et samarbeid ...

Den manglende tilliten skapte også utfordringer i samarbeidet rundt samvær og fosterhjem. Når foreldrene ikke hadde tillit til informasjonen fra barnevernstjenesten, var det vanskelig å stole på informasjon om hvordan barna hadde det i fosterhjemmet. Foreldre forteller også

at det var lite eller ingen informasjon fra fosterhjemmet. Uenighet om hvordan kontakten mellom foreldre og barn skulle være og regler som foreldre ikke aksepterte eller forsto, økte frustrasjonen.

Flere uttrykte at det var vanskelig eller umulig å samarbeide med den kontaktpersonen som var årsaken til omsorgsovertakelsen. En forelder beskriver hvor vanskelig samarbeidet med barnevernstjenesten var etter omsorgsovertakelsen.

Ja, det er det. Fordi at de du, de som er saksbehandlere når du mister, du legger dem for hat. Og ... du drømmer om å bombe de, drepe de, du gjør fryktelig mye rart med de i drømmene for å si det sånn. Så jeg for min del, så tror jeg gullkornet var at de byttet saksbehandler.

Foreldrene må få tid til være forbannet, sinte, hate barnevernstjenesten og få lov til å sørge en stund, sier en, så kan samarbeidet starte. Det å forholde seg til andre i samme barnevernstjeneste opplevdes annerledes enn å samarbeide med de som «tok barnet». Foreldrene forteller at det gjorde noe med samarbeidet om den nye kontaktpersonen var litt ydmyk, gikk litt stille i dørene, ikke var brautende eller høy på seg selv.

4.3 En mer stabil hverdag og opplevelse av å bli sett

Foreldrene formidler en mer stabil livssituasjon på intervjutidspunktet enn før plassering. De forteller om forutsigbar bosituasjon og økonomi og fravær av rus. De forteller også om nye og gode relasjonelle erfaringer privat og i kontakten med barnevernstjenesten og fosterhjem. Da jeg snakket med foreldrene, hadde alle økt samværet med barna. Samtidig var det flere foreldre som beskrev at livet fremdeles bød på utfordringer. Dette kunne være knyttet til diagnoser, smerter i kroppen og det å takle endringer. Foreldrene formidlet at de over lang tid hadde jobbet med seg selv og at de nå hadde større forståelse for at barna måtte flytte i fosterhjem. Alle foreldrene forteller at de opplever å bli sett og hørt av kontaktpersonen og at de nå har et bedre samarbeid med barnevernstjenesten.

4.3.1 Økt stabilitet

Alle foreldrene uttrykker at livet på intervjudtidspunktet var veldig annerledes enn da de mistet omsorgen, det var mer stabilt. De snakket om livssituasjonen og den tunge tiden før og ved plassering som fortid, og snakket mer positivt om nåtiden. På spørsmål om hvordan livet i dag er i forhold til den gangen, svarer en forelder:

Ja, det er rolig. Det er det. Jeg har fått ny kone og ... nye stebarn. ... Nei, det er fra natt til dag.

Alle foreldrene hadde brutt kontakten med partner som tidligere utsatte dem for trusler, vold og bidro til stor ustabilitet. Tre hadde nye samboere og en hadde ny kjæreste. Foreldrenes nye partnere var alle i arbeid. De var rusfrie. Alle forteller at ny partner har stor betydning for dem og dagens situasjon. Den nye partneren skapte stabilitet og forutsigbarhet i hverdagen.

Det har betydd utrolig mye. Det ... betyr jo alt. Trygt og godt. Trygge omgivelser.

Flere dro også frem viktigheten av å bety noe for andre og at noen bryr seg om dem. En mor forteller hvordan hun hjelper kjæresten og er støtte for hans familie. Mye av hennes hverdag handlet om dette. En annen hadde fått rollen som steforelder til den nye samboerens tenåringsbarn. De erfarte at å ha trygge og nære personer gir stabilitet, ro og motivasjon i hverdagen.

Ingen av foreldrene var i ordinært arbeid. På intervjudtidspunktet hadde alle likevel stabil og forutsigbar inntekt gjennom uføretrygd. Noen begynte å få kontroll på økonomien og en var i ferd med å kjøpe egen bolig. Denne faren forteller hvordan han tidligere hadde flyttet mange ganger, men nå over en lengre periode hadde bodd i dette huset. Det å akseptere behovet for uføretrygd hadde vært vanskelig.

Måtte jo gå på ganske mange smeller i løpet av de åra. Men ... hodet mitt ville jo jobbe, men kroppen var jo ikke enig i det. Etter noen år svelget jeg den kamelen at det ikke går lenger. Selv om du vil jobbe aldri så mye, så går det ikke. Du er for ustabil ... som arbeidstaker. Spesielt tiden vi går i møte nå ...

I intervjuet forteller alle foreldrene at de er rusfrie. To av foreldrene hadde vært til rusbehandling og en forteller at han har tatt urinprøver i flere år for egen trygghet.

Flere av foreldrene hadde vært til utredning og fått diagnoser som ADHD, ADD og PTSD. Foreldrene forteller at dette har hjulpet dem med å forstå eget liv og «uro i hodet og beina». Ting falt på plass. Tre av foreldrene hadde startet opp med medisiner. En beskriver endringen slik:

Stillhet. Nummer en, stillhet i hodet. Jeg kan faktisk få tak i tankene mine. Eh... det beste jeg kan forklare, du kan tenke at du er på en 16-felts motorvei. Du har biler og trafikk i alle retninger. Du rekker ikke se de komme, det er bare fullt kaos. Så skal det veldig lite til for at det blir en kjedekollisjon hvor det stopper helt opp. Enten stopper det, eller så detter du helt av. Men med medisiner har jeg gått fra 16- felts til 4-felts. Nå rekker jeg faktisk å få tak i tankene og følelsene ...

Alle forteller at dette skapte en stor endring og at livet ble helt annerledes. De fikk en innvendig ro og bedre evne til å takle situasjoner. De var mindre impulsive, roligere og ikke så stresset. De opplevde å være en helt annen person.

Flere foreldre forteller om et sosialt liv der de deltar i organisasjoner, menighet og Frisklivssentral. En av foreldrene deltok i gruppe med andre foreldre som hadde mistet omsorgen for barnet sitt. Gjennom gruppen ønsket hun å være til hjelp for andre i samme situasjon.

Alle foreldrene omtaler fremtiden med optimisme og de har fremtidsplaner. Slik kom det frem at den psykiske helsen var bedre på tidspunktet for intervjuet enn i perioden etter omsorgsovertakelsen.

Foreldrene uttrykker tilfredshet og glede ved å være en større del av barnas liv og at økt samvær gir en annen ro sammen med barna.

4.3.2 Å jobbe med seg selv og se barnas behov

På ulike måter forteller foreldrene at de har jobbet med seg selv. Det var en lang prosess og det har tatt tid. En forteller at han har jobbet fryktelig mye med seg selv, og legger til at

dette har han gjort de fire siste årene. Flere erfarte at dette var krevende, men opplevde at det var verd innsatsen.

Sånn sett, skal jeg være litt kjepphøy på meg selv, så har jeg i alle fall gjort det jeg kan. Jeg har lagt mye energi i å jobbe med meg selv. Fryktelig mye. Mmm ... belønningen i det er jo at hun (kontaktpersonen) ser det. Det er ... stor belønning.

Mange forteller at det er viktig og motiverende at kontaktpersonen ser at foreldrene forsøker å gjøre endringer i livet sitt. Flere ble motivert av muligheten til økt kontakt med barnet og mulig tilbakeføring, mens andre forteller at de gjorde det for seg selv.

Selv om jeg ikke får han hjem, så har jeg fortsatt å jobbe med meg selv til å bli et bedre menneske og reflektere bedre over meg selv.

Behandlings- og støttesamtaler var kommet i gang av ulike årsaker. Noen hadde hatt et bevisst forhold til at de ville skape endring i eget liv.

Jeg valgte å gå i meg selv, i stedet for bare å være sint. Så måtte jeg finne ut hva jeg kan gjøre for min del. Ungen er plassert vekk, ja vel, det kan du ikke gjør noe med akkurat nå, men hvordan kan du bedre deg selv for faktisk ha en sjans til å få han igjen. Så tok jeg det steget og jobbet med meg selv.

En annen beskriver:

Jeg hadde to valg. Jeg kunne fortsette å drukne eller jeg kunne begynne å svømme.

En far sier at det barnet selv fortalte, og barnets ultimatumet, ble et vendepunkt for han og starten til å jobbe med seg selv.

Så han ga beskjed til meg, pappa jeg vil ha kontakt med deg, men ikke med ho, sa han. For han husket bare vonde ting som hadde foregått. Hun slo jo bare meg og ungene, både verbalt og fysisk så ...

En forelder forteller om hvordan selve omsorgsovertakelsen eller frykten for dette, skapte en tanke om å måtte vekk, vekk fra rusen, voldelig ektefelle og hele situasjonen. Foreldrenes beskrivelser viser likevel at det tok flere år fra den første tanken til det ble tatt aktive skritt

hvor foreldrene brøyt med ektefeller og gikk i behandling for rus. Slik forteller også faren som fikk ultimatum av barnet, at det var da prosessen startet. Han forteller:

Så det var det som gjorde utslaget. Etter på der så måtte jeg bare bygge opp tilliten med barnevernet og det tok lang tid.

To av foreldrene hadde jevnlig kontakt med psykolog før barnet ble plassert. Andre hadde i etterkant vært gjennom rusbehandling og innleggelse i psykiatrien og gjennom dette startet behandling og utredning.

Noen foreldre hadde deltatt på ulike kurs som sinnemestringskurs og kurs i regi av Bufetat og barnevern. En av foreldrene erfarte at kursene ga henne pågangsmot. Andre forteller om støttesamtaler med ansatte i kommunen eller i regi av frivillige organisasjoner.

Noen foreldre formidler at gjennom å jobbe med seg selv har de utfordret seg selv og egne holdninger. En far beskriver at han har stilt seg selv disse spørsmålene: Hva gjorde jeg feil, hvordan kan jeg forbedre meg, hvorfor er jeg så sint? En mor sier hun valgte å ha tillit til barnevernstjenesten. Dette var ikke gjort over natten, det tok lang tid å bygge tillit, forteller hun.

Flere foreldre hadde erfart at sinnet hadde lagt seg eller at sinnet hadde endret seg til frustrasjon og til det å være lei seg. Noen foreldrene så på det som årsaken til at de kom i gang med å jobbe med seg selv. For andre kunne det virke som mindre sinne var mer et resultat av å jobbe med seg selv. Noen foreldre beskrev en tydelig endring i evnen til å regulere følelser som var positiv i samarbeidet med barnevernstjenesten.

Tre av foreldrene mente at deres egenutvikling hadde påvirket samarbeidet med barnevernstjenesten. Det å være sint på verden, tjente verken ungen, forelderen eller samarbeidet. En erkjente at samarbeidet var lettere når hun hadde tatt seg sammen og fått den hjelpen hun trengte.

Foreldrene beskriver at perspektivet på overordnet nivå også har endret seg gjennom refleksjon og en sier «*så vokser man jo med alderen i livet*». Foreldrene pekte på en sammenheng mellom de refleksjonene de gjorde seg og det å takle livet og omsorgsovertakelsen.

Jeg har lært meg å trekke luft. Eh ... det er jo like vondt når jeg må levere han fra meg igjen ... men jeg er blitt flinkere til å skjule det for han. For han skal ikke være bekymret for mamma. Eh ... det jeg på en måte prøver å tenke på ... for å komme meg gjennom de tunge dagene, for noen dager savner jeg han selvfølgelig mye, mye mer enn de andre.

Da jeg intervjuet foreldrene ga flere uttrykk for å akseptere barnas omsorgssituasjon. Foreldrenes tillit til fosterhjemmet varierte og foreldrene viste uenighet med fosterhjemmet i noen forhold. Noen var sinte og lei seg fordi de opplevde seg dårlig behandlet av fosterforeldrene. Likevel så foreldrene at barna trengte fosterforeldrene sine. Flere foreldre sier at barna trives i fosterhjemmet og de ser at fosterforeldrene ivaretar barna på en god måte. Flere ga uttrykk for at fostersøsken og fosterhjemmets utvidede familie var viktig for barna.

Alle foreldrene var imot plasseringen da den skjedde. Da jeg intervjuet foreldrene forteller alle at de er enig i at situasjonen ikke var bra før omsorgsovertakelsen og de forstår hvorfor barnevernstjenesten var bekymret, trodde og mente det de gjorde, før omsorgsovertakelsen. Flere sier at det var riktig at barna ble flyttet. En sier:

Jeg var vel ikke enig da, men jeg ser jo i ettertid at jeg forstår begrunnelsen.

Forelderen sier at det tar tid og mange år å komme til dette. For å komme til denne erkjennelsen trengs tillit til barnevernstjenesten og fosterhjemmet, videre at du er trygg på deg selv og barna. Det å forstå hva som er best for barna er også en del av dette, sier han.

Flere foreldre uttrykker likevel en sårhet da de tenker at med riktig hjelp kunne livet vært annerledes. En sier hun har tenkt mye på hvorfor barnevernstjenesten ikke grep inn tidligere.

Tre av foreldrene vurderte at barna skulle bli boende i fosterhjemmet. De begrunnet dette med barnets tilknytning til fosterhjemmet, barnets alder og at barnet hadde flyttet for mange ganger allerede. De beskriver at barna har det trygt og godt i fosterhjemmet. Når barna selv sa de hadde det bra og ønsket å bo i fosterhjemmet, styrket dette foreldrenes avgjørelse. Konklusjonen ble at det ikke var riktig å flytte barna enda gang.

Å rive han ut der han har det stabilt og hele nettverket sitt rundt seg, og venner, eller ... Jeg får ikke bedre avtale enn jeg har nå ... Jeg har finni ut at det beste er at han er der han er nå.

Flere foreldre tok opp temaet barnets beste. De var redd for hva ny ustabilitet ville gjøre med barnet. Det fremsto som at foreldrene i større grad vurderte barnas behov opp mot eget ønske om å ha barna boende hos seg.

Hadde du spurt meg om det for åtte år siden, hadde jeg sagt, nei ikke tal om. Vi møtes i retten, men i dag hadde jeg sagt at jeg tror det er det beste, at hun er der hun er. Og jeg håper ikke ... håper ikke de holder på å tulle med henne nå, at hun må flytte igjen.

Foreldre forteller også om andre situasjoner hvor de setter barnas behov foran egne. Blant annet ved å la være og ha telefonkontakt med barnet sitt når han opplever hverdagen vanskelig.

Hadde det vært opp til meg så hadde det vært hver dag (telefonkontakt), men jeg prøver å begrense meg litt. [...] ... så er det ikke sikkert jeg hadde klart å holde masken. For han skal ikke sitte der å være bekymret for pappa. Da er det bedre at jeg venter til jeg kjenner at jeg er ... roligere og føler at ikke alt raser.

Et annet eksempel er hvordan foreldre var opptatt av hvordan barnet har det på samvær og hvordan de jobbet for å møte barnets behov. De ønsket å skape den forutsigbarheten barnet trengte og lytte til barnets ønsker.

Ett par av foreldrene var opptatt av hva samværene gjorde med barna og at samvær kunne være emosjonelt krevende. En som ønsket mer samvær og ikke fikk dette, erkjente at samværene gjorde noe med barnet og at det var vanskelig. En annen forelder uttaler at det blir vanskelig for barna når foreldrene ikke forholder seg til avtaler og plutselig dukker opp, for eksempel på skolen. En forelder sier det er viktig at barna ser foreldrene kan samarbeide med barnevernstjenesten og at det gjør noe med barna når foreldrene ikke får det til.

4.3.3 Foreldre opplever seg sett av barnevernstjenesten

I intervjuene forteller foreldrene at de har jevnlig kontakt med barnevernstjenesten og alle opplever et greit samarbeid med nåværende kontaktperson. Alle beskriver at det har tatt tid å komme dit i samarbeidet som de er på dette tidspunktet.

Flere av foreldrene hadde i en overgangsfase benyttet tillitspersoner i møte med barnevernstjenesten, men opplevde at det nå ikke var behov for det. En forelder forteller at barnevernstjenesten tidligere møtte med to kontaktpersoner, mens det nå bare er en. Det i seg selv hjelper, sier forelderen, da det at barnevernstjenesten møtte med to personer var provoserende.

En far forteller hvordan han hadde brukt disse møtene til å uttrykke hva han opplevde som utfordrende i kontakten med barnevernstjenesten og han fikk forklart kontaktpersonen hva han trengte i møte med barnevernstjenesten.

... og på en måte fikk jeg uttrykt hva jeg følte var utfordrende, ikke sant. Altså, som når du begynner å bruke store ord, altså jeg kan mange, jeg bruker mange selv, men det kommer helt an på hvordan ADHD-dagen er [...] Vi navigerte oss veldig gjennom hvem jeg er, hva trenger jeg for å få samarbeidet til å fungere. Hun møtte meg veldig på en god måte, hun strakk seg langt for å få samarbeidet til å bli noe.

Alle foreldrene forteller om et kontaktpersonskifte som skapte endring i samarbeidet. De beskriver at denne kontaktpersonen var annerledes enn tidligere kontaktpersoner. De fleste av foreldrene beskriver mange skifter av kontaktpersoner før dette, men det var denne siste kontaktpersonen som foreldrene erfarte hadde lagt grunnlaget for samarbeidet og tillitsforholdet. En av foreldrene uttaler:

... hun så forbi sinnet. Hun så den sørgende mammaen. Hun hadde tid til å vente på at den sørgende mammaen kom frem og jobbe med henne og ikke med den sinte mammaen.

Det at kontaktpersonen brukte tid på å bli kjent med foreldrene og å oppleve at kontaktpersonen forstod hvem du var som person, var viktig for foreldrene. En far forteller at når dårlig eller krevende informasjon skal formidles i møte med fosterforeldrene, får han informasjonen i forkant. Slik får han tid til å bearbeide den før han treffer fosterforeldrene. Denne faren uttalte at kontaktpersonen «*liksom har skjønt det*». Et annet eksempel var at

kontaktpersonen forsto at dagene var forskjellig og at informasjonen måtte tilpasses dagsformen. Foreldrene sier at kontaktpersonen jobber med dem ut fra kjennskapen til dem.

Det å oppleve at kontaktpersonen strakk seg, gikk en ekstra mil, gjorde noe med dem og relasjonen, forteller foreldrene. En forelder opplevde å bli tatt på alvor av denne nye kontaktpersonen og sier at det er «ingen andre som har jobbet for meg».

Hun hadde ikke trengt å gjøre det. ... Hun kunne valgt og overkjøre meg totalt, gidder ikke høre og så ferdig med det. Men hun strakk seg langt, ok, men hva kan jeg gjøre for at vi kan få dette til? Og da begynte jeg også å jenne meg mye mer ned. Fordi jeg følte jo faktisk at hun hørte meg, så meg. Så da begynte jeg og ... ro meg ned.

Flere uttrykker at nåværende kontaktperson både ser, lytter og tar dem på alvor, til forskjell fra de kontaktpersonene som «tok omsorgen» eller de første kontaktpersonene i etterkant av plasseringen. De opplevde at ting de var opptatt av og hadde snakket om tidligere, ble tema i møter og i kontakten med fosterhjemmet. En far forteller at barnevernstjenesten spurte han om råd og hvordan det ble en bekreftelse for han på at han kjente barnet best. En forelder forteller at det gjør inntrykk når kontaktpersonen tar forelderens parti overfor fosterforeldrene og «setter de på plass». En annen erfarte å bli tatt på alvor ved forespørsel om økt telefonkontakt med barnet. Selv om kontaktpersonen hadde det travelt, forsøkte hun å få plass til en samtale med barnet og resultatet ble økt telefonkontakt.

Det at barnevernstjenesten gikk i seg selv, innrømmet feil og erkjente at situasjonen kunne vært håndtert annerledes ved plassering, gjorde noe med relasjonen.

Flere forteller at kontaktpersonen tar mer hensyn til hva fosterhjemmet erfarer, men opplever seg likevel lyttet til og noen ting blir tatt med videre. Selv om ting ikke ble som de ønsket, opplevde de seg lyttet til.

En uttaler at barnevernstjenesten er mer stabil og flere opplever at kontaktpersonen er mer tilgjengelig. En av foreldrene forteller at han rundt tiden for intervjuet ikke har hyppigere kontakt med barnevernstjenesten, men annerledes. Et eksempel var at de nå hadde kontakt på telefon, mens de tidligere hadde kommunisert skriftlig. Flere opplevde at kontaktpersonen hadde bedre tid til å snakke med dem.

Videre sier flere foreldre at de nå opplever å få bedre, riktig og nok informasjon, både fra kontaktpersonen og fosterhjemmet. En foreldre uttrykker hvor viktig dette er:

Du blir mange kilo lettere. Ja, du slipper den byrden å tenke hva skjer nå.

Flere gir uttrykk for at tilgjengelig kontaktperson og nok informasjon, er viktig for å ha tillit til barnevernstjenesten og trygghet som foreldre. En uttrykker hvordan tillit til barnevernstjenesten etter hvert er etablert.

Så ... men generelt, når det gjelder barnevernet. Så stoler jeg på den ... det de sitter og forteller meg, i dag. Det gjør jeg.

Foreldrene forteller om økt tillit til barnevernstjenesten generelt, men spesielt til nåværende kontaktperson. Over tid hadde kontaktpersonen bygget opp tillit ved måten kontaktpersonen selv var på. Flere sier at kontaktpersonen kjenner meg. Det å unngå nytt skifte av kontaktperson var viktig for flere, og en forelder sier:

Hadde jeg mistet den saksbehandleren jeg har nå, så vet jeg ikke hva jeg hadde gjort for hun har jeg veldig tillit til.

En annen forelder beskriver hvordan nåværende kontaktperson har bygd opp tillit hos forelderen og at det er noe trygt og forutsigbart i å vite at kontaktpersonen vet hvem du er på godt og vondt.

Hun har altså bygd opp tillit hos meg ved å vise at ... og så kjenner hun meg veldig godt nå.

Flere foreldre forteller at de kontakter barnevernstjenesten når de er usikre på situasjoner. De stiller spørsmål og ber om råd og opplever å bli møtt på en god måte. En forteller at hun er blitt så trygg på kontaktpersonen at hun kan være ærlig på hva hun sliter med. I dette sitatet beskriver moren hvordan samtalene med kontaktperson opplevdes som positive og støttende.

Ho var også fryktelig flink til at det faktisk følte som råd og veiledning, og ikke kritikk. Jeg følte jo ikke, selv om jeg hadde gjort en brøler, så følte jeg meg ikke sett ned på.

Jeg følte at det hun sa var ment som råd og for å veilede meg videre. Jeg følte meg rett og slett hørt.

Noen foreldre gir uttrykk for at samarbeid er bedre, for alle, derfor må man samarbeide. Andre var tydelige på at samarbeid med barnevernstjenesten var en strategi. En forelder uttaler at samarbeid er en bevisst strategi og at det handler om hvilke kamper man velger og hva man får ut av det.

De (barnevernstjenesten) sier sånn. Ja, men hvis jeg prøver sånn og sånn, så kommer jeg jo litt nærmere? Og så sier de nei, du må gjøre sånn og sånn. Jeg kan fortsette å stange eller jeg kan prøve det. Og så må du på en måte være strategisk og tenke: Hvis jeg faktisk vil ha barnet mitt hjem, hva tjener jeg på? Du får ikke barnet hjem med å stå å stange, brøle, gauke og være mannevond. Da får du hvert fall ikke barnet hjem og da må jeg på en måte, ... Ok, for å snu den trenden i deg selv, må en høre på hva de sier. Hva de (barnevernstjenesten) ... mener på at du må gjøre og så må du faktisk gjøre det. For hvis ikke, får du hvert fall ikke noen sjanse på få barnet ditt hjem.

En annen forelder forteller om frykten for å gjøre noe galt på samvær. Som strategi holder hun tett kontakt med barnevernstjenesten og ber om råd og tar imot veiledning. Hun uttrykker stor tillit til barnevernstjenesten, samtidig lå frykten der for å gjøre noe galt og mulige konsekvenser.

Parallelt forventet foreldrene at kontaktpersonen tålte at de som foreldre hadde andre meninger enn både barnevernstjenesten og fosterforeldrene. Å utveksle meninger, selv om de ikke ble styrende for avgjørelsene, var viktig for foreldrene. Det at kontaktpersonen tålte dette og at de kunne bli enige igjen, var viktig for relasjonen. En foreldre uttrykker det slik:

Og så av og til er vi, jeg og ho (kontaktpersonen), nå er vi enige om å være uenige og så er vi ferdig med det. Og så er det greit.

Det å kjenne på at man har et felles mål, ble også løftet frem av flere foreldre. Igjen trengte foreldre og barnevernstjenesten ikke være enig i alt, men de jobbet sammen. Foreldre erfarte at dersom de hadde felles mål med barnevernstjenesten, skapte det motivasjon for samarbeidet. En forelder uttrykker at det er viktig at alle sammen, foreldrene, barnevernstjenesten og fosterhjemmet, jobber for barnets beste. En mor sier hun tidligere

har gjort alt barnevernstjenesten har sagt hun skal gjøre, selv om hun ikke har vært enig eller forstått hvorfor. Dette hadde likevel ikke ført til tilbakeføring slik som hun ønsket. Dette skapte fortvilelse og maktesløshet. På tiden for intervjuet hadde moren forlatt tanken om tilbakeføring. Det var mange ting denne forelderen stilte spørsmål ved i sin barnevernssak, men hun opplevde hun hadde et felles mål med kontaktpersonen – hvordan få samværene til å fungere. Moren forteller at hun har tillit til kontaktpersonen i dette og er redd for skifte av kontaktperson.

Flere foreldre forteller at de nå har direkte kontakt med fosterhjemmet og opplever at fosterforeldrene i større grad inkluderer dem, noe de ikke erfarte tidligere. En far forteller at når de krangler i fosterhjemmet, er han på telefonen med både barnet og fosterforeldrene og opptrer som mellommann. Tre av foreldrene deltok også på samarbeidsmøte med skole og BUP sammen med barnevernstjenesten og fosterforeldre.

Noen foreldre fortalte om ting, enkelte episoder eller erfaringer, som skjedde og som skapte endring for dem i kontakten med barnevernstjenesten. Slik som nytt fosterhjem, ny kontaktperson og medisinerer for ADHD/ADD. Foreldrene fortalte at de også hadde jobbet med seg selv og at det hadde betydning for hvordan de opplevde samarbeidet.

4.4 Oppsummering

Jeg har nå redegjort for resultatet av analysen og forsøkt å besvare første del av oppgavens problemstilling. Først har jeg beskrevet foreldrenes situasjon før plassering, så under plassering og til slutt ved tiden jeg intervjuet dem. Med tanke på oppgavens tema er det to ting jeg legger spesielt merke til.

Det første er at foreldrene beskriver store endringer i sin livssituasjon. Livet før og under plassering var preget av stor ustabilitet på flere områder. De forteller om ustabil økonomi og bosituasjon, indre uro, depresjon, at de var utsatt for andres maktmisbruk og opplevde konflikter på ulike områder. Da jeg snakket med dem, levde de et annerledes og mer forutsigbart liv. De fortalte om nye og gode relasjonelle erfaringer, stabilitet i praktiske ting som bolig og økonomi, egenutvikling og bedre psykisk helse.

Det andre jeg legger merke til er en markant endring i hvordan foreldrene beskriver kontakten med barnevernstjenesten. Tiden før og under plasseringen, beskriver de som en tid med et krevende samarbeid, uten tillit. Da jeg intervjuet dem, forteller foreldrene at de har tillit til barnevernstjenesten og at kontaktperson både ser og lytter til dem. Foreldrene opplevde at deres mening hadde betydning.

Foreldrene selv legger mye av endringen i relasjonen til barnevernstjenesten på ny kontaktperson. De forteller om flere kontaktpersonbytter, men det er den siste kontaktpersonen som har skapt endring. Det at foreldrene opplever samarbeidet vanskelig med dem som tok omsorgen, er forståelig. Er det likevel mulig at et kontaktpersonbytte alene endrer så fastlåste samarbeidsrelasjoner? Er det ikke sannsynlig å tenke at noen tidligere kontaktpersoner også har møtt foreldrene med sensitivitet og forståelse, med tanke på fokuset på de profesjonsetiske idealene?

Den mora jeg tidligere har skrevet om, sa til meg da samarbeidet hadde bedret seg, at det ikke handlet om meg som kontaktperson, men hvor i livet hun selv var. Ut fra det hun sa, lurer jeg på om det finnes andre måte å forstå endringen i samarbeidet på. Da intervjuene ble gjennomført, var det mellom seks og tolv år siden omsorgsplasseringen. Foreldrene beskriver en betydelig bedret livssituasjon og alle forteller at de over tid har jobbet med seg selv. Kan endringen i samarbeidsrelasjonen forstås som at ny kontaktperson møter en «annen forelder» enn den forelderen kontaktpersonen etter omsorgsovertakelsen møtte? Dette vil jeg se nærmere på i neste kapittel.

5.0 Drøfting

I dette kapittelet vil jeg besvare andre del av oppgavens problemstilling: Hvordan kan foreldrenes beskrivelser gi økt forståelse av hva som kan bidra til en positiv endring i konfliktfylte relasjoner mellom foreldre og ansatte i barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse?

I oppsummeringen av kapittel fire, skrev jeg at det er spesielt to ting jeg legger merke til. Det at foreldrenes liv er endret fra ustabilt til mer stabilt, og at foreldrenes omtale av samarbeidet med barnevernstjenesten har endret seg markant. I det videre vil jeg undersøke om det er noen sammenheng mellom foreldrenes endring i livssituasjon og bedre relasjon til barnevernstjenesten. Det vil jeg gjøre ved å drøfte resultatet av analysen i lys av teorier om anerkjennelse. Jeg vil også dra veksler på tidligere forskning.

Teori om anerkjennelse baserer seg på Honneths bok «Kamp om anerkjennelse. Om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk» fra 2007. Både Høilund og Juul sin bok «Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde» (2015) og Jakobsens artikkel «Anerkjennelse, danning og utdanning» (2013) tolker Honneths anerkjennelsesteori og brukes i drøftingen.

Deretter drøfter jeg muligheten for et bedre samarbeid, ved å se på anerkjennelse som en gjensidig prosess. Her bidrar Aamodt ved artikkelen «Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkning i sosialt arbeid» (2003). Hun bruker Honneth i sin forståelse av relasjonen mellom bruker og hjelper i sosialt arbeid. Siste del av kapittelet er avslutning og konklusjon på oppgaven.

5.1 Et liv fylt med krenkelser

Anerkjennelse er et grunnleggende behov hos alle mennesker. Når vi går inn i en relasjon til andre, forventer vi å bli møtt med anerkjennelse. I kapittel to redegjorde jeg for Honneths (2007) teori om anerkjennelse som grunnleggende for menneskelig dannelse. Honneth sier at anerkjennelse skjer i den private, rettslige- og sosiale sfære. Likevel kan disse

anerkjennelsesformer ikke skilles fra hverandre. De virker sammen, og gjennom dannelse av personen, har de betydning for hvordan personer forholder seg til seg selv, samhandler med andre og samfunnet. Fravær av anerkjennelse fører til krenkelse. Krenkelse skader personens selvtillit, selvfølelse og selvverd. På samme måte som anerkjennelse, påvirker krenkelser en persons forhold til seg selv, andre og samfunnet.

5.1.1 En hverdag av krenkelser

Når foreldrene forteller om tiden før og rundt omsorgsovertakelsen, beskriver de ustabilitet og lite forutsigbarhet vedrørende jobb, bolig og økonomi, over lang tid. I vårt samfunn ligger det en forventning om orden og forutsigbarhet på disse områdene. Foreldrenes forventede rettigheter til stabilitet på disse områdene, er ikke ivaretatt og dette kan forstås som krenkelser i den rettslige sfære (Honneth, 2007).

Fysisk uhelse, rus og kontakt med barnevernstjenesten bidrar ytterligere til at foreldrenes livssituasjon bryter med egen forventning og det som forventes i samfunnet generelt. Opplevelsen av å være annerledes øker risikoen for å havne på utsiden. Det er kjent fra annen forskning at mange foreldre som har mistet omsorgen for sine barn er marginalisert (Barne- og familiedepartementet, 2009; Höjer, 2007).

Honneth (2007) hevder at mennesker bygger selvrespekt og selvaktelse når man erfarer at man har lik rett som andre til allmenne rettigheter i samfunnet. Videre sier han at i dagens samfunn trenger man en viss levestandard og økonomisk trygghet for å utvikle kulturell dannelse (Honneth, 2007, ss. 126-127). Sosial krenkelse handler om at andre ikke aksepterer de livsvalgene som blir tatt og at man ikke blir verdsatt for den man er. Man har ikke status som verdig og likestilt. Slik reduseres andres forventninger til deres bidrag og deltakelse og de blir «fratatt» sosial anerkjennelse (Høilund & Juul, 2015, ss. 28-29).

Alle foreldrene beskriver erfaring med å være i dysfunksjonelle parforhold. Foreldrene forteller om dominerende atferd fra partner/tidligere partner, tvang, trusler og vold. Dette har gitt dem en opplevelse av å ikke kunne være seg selv og stå for egne handlinger, meninger og rettigheter. Når barnet plasseres har noen brutt med partner, mens andre fortsatt er i forholdet.

Det disse foreldrene beskriver om relasjonen til sine nærmeste, kan forstås som det motsatte av den anerkjennelsen Honneth (2007) sier bygger selvet. Denne anerkjennelsen inngår i menneskelige primærrelasjoner og eksemplifiseres gjennom den tette mor-barn-relasjonen. Barnet er i et symbiotisk forhold til moren, men erfarer gradvis at de er to selvstendige individer. Ved at moren ivaretar og dekker dets behov, får barnet tillit til at andre vil det vel og bygger en positiv selvtillit. Ved krenkelser i primærrelasjoner hevder Honneth at personen erfarer at deres mening ikke er verd å bli lyttet til, andre gjør som de selv vil og man kjenner på avmakt. Dette skader personens grunnholdning til seg selv.

Foreldrene jeg snakket med, beskriver grove krenkelser i kjærlighetsfæren som river ned og skader deres selvtillit. De beskriver liten forventning om å bli lyttet til, tatt hensyn til og at andre er der for dem.

Dersom man ser på foreldrenes livssituasjon gjennom Honneths (2007) teori om anerkjennelse og krenkelse, ser man at foreldrenes liv før omsorgsovertakelsen var preget av krenkelser både i den private-, rettslige- og den sosiale sfæren.

5.1.2 Offentlig krenkelse

Honneth (2007) beskriver at de tre anerkjennelsesformene har tre tilhørende muligheter for krenkelse. Slik jeg forstår Honneth er de tre formene ikke adskilt, men ulike dimensjoner ved det samme fenomenet. Når de spiller sammen, flere ulike anerkjennelser eller krenkelser, forsterker de hverandre og konsekvensene blir større for personens selvdannelse og identitet.

Når det gjelder relasjonen til barnevernstjenesten kan det se ut til at foreldrene opplevde noe av det samme, som i relasjonen til partneren. Flere foreldre beskriver opplevelse av uforutsigbarhet ved at de ikke forsto hvorfor barnet ble plassert og frykten for konsekvenser de ikke kunne påvirke eller forstå. Slik beskrives en mangel på kontroll i eget liv. Foreldrene som deltok i studien til Moldestad og Skilbred (2010) og Slettebø (2008) formidlet mye av det samme. I forbindelse med omsorgsovertakelsen og i samarbeidet etterpå opplevde disse foreldrene å ikke bli forstått i møte med barnevernstjenesten.

Krenkelse i kjærlighetssfæren er ifølge Honneth (2007) først og fremst kroppslig krenkelse og krenker menneskets grunnleggende selvtilit. Selv om omsorgsovertakelse ikke er en kroppslig krenkelse, kan det være grunn til hevde at omsorgsovertakelse er krenkelse i kjærlighetssfæren utført av det offentlige. Omsorgsovertakelsen rører ved foreldrenes grunnleggende syn på seg selv. Foreldrene erfarer at deres behov, vurderinger og meninger vedrørende deres barn ikke har verdi. De blir tilsidesatt på et område som er svært essensielt og grunnleggende for deres identitet og selvtilit. Foreldrene beskriver manglende forståelse av sammenheng i det som skjer i livet og at barna flytter. Andre har kontrollen, overstyrer og fratrar dem mulighet til påvirkning og anerkjennelse.

Når barna flyttes i fosterhjem, kan man forstå dette som en ytterligere krenkelse, ved at det også griper inn i foreldrenes rettslige sfære. En omsorgsovertakelse er en inngripende handling i offentlig regi. Når det offentlige slik griper inn i den private sfære og overkjører foreldrenes ønsker og meninger, er det en grov krenkelse som har flere dimensjoner. Honneth omtaler krenkelse av rettigheter som fratakelse av full moralsk tilregnelighet og fratakelse av mulighet til å delta i offentlige beslutningsprosesser (Høilund & Juul, 2015, ss. 28-29).

Foreldrene blir fratatt omsorgen gjennom lovverket og mister grunnleggende rettigheter i samfunnet, det å ha omsorgen for egne barn. Alle barna ble plassert i fosterhjem mot foreldrenes vilje. Slik mister foreldrene kontroll over egen hverdag. Foreldre beskriver en opplevelse av at deres mening og erfaring ikke teller. De fratras muligheten til å påvirke, som er en viktig rettighet i samfunnet. Manglende informasjon og hyppig skifte av kontaktpersoner forsterker krenkelsen. Det at andre vurderer barnets rett på beskyttelse som en sterkere rettighet, reduserer ikke krenkelseserfaringen hos foreldrene så lenge de er imot og ikke opplever sammenheng i det som skjer.

Foreldrene som ble intervjuet forteller om ensomhet etter omsorgsovertakelsen. Flere uttrykte en forventning om støtte og hjelp fra barnevernstjenesten som de ikke fikk. En mor erfarte at hun ikke fikk omsorg og trøst da barnet flyttet, men følte seg sett ned på. Sorgen hun kjente på etter omsorgsovertakelsen ble ikke anerkjent. I Ellingsens (2007) forskning bekrefter foreldre disse erfaringene ved at de beskriver at sorgen over å ha mistet omsorgen for eget barn, er en annerledes sorg som andre ikke forstår.

Foreldrenes erfaring av manglende støtte kan på denne måten forsterke deres egen opplevelse av å være annerledes og følelse av manglende sosial verdsettelse. Høilund og Juul (2015, s. 29) beskriver at ved sosial krenkelse blir man «ikke værdsatt som den, man er» og den bryter ned personens selververd.

Foreldrene jeg intervjuet beskriver mange, sterke krenkelser i hverdagen, både privat, rettslig og offentlig. Krenkelsene forsterker hverandre. Det er grunn til å tro at foreldrenes selvbilde og identitet har tatt skade og at de på tidspunktet for omsorgsovertakelsen var sårbare for nye krenkelser. En ny stor krenkelse, omsorgsovertakelsen, legges til deres tidligere krenkelseserfaringer og rammer flere dimensjoner av foreldrenes identitet.

5.1.3 Konsekvenser av krenkelse

Når man over tid utsettes for gjentagende krenkelse, vil man med begreper fra Honneths (2007) anerkjennelsesteori, si at det moralske og selvstendige mennesket tar skade. Det skapes en negativ selvfølelse og en manglende forventning om at rettigheter blir ivaretatt (Høilund & Juul, 2015, ss. 28-29). Man forventer nye krenkelser i stedet for respekt i møte med personer og institusjoner.

I tiden før og under omsorgsovertakelsen beskriver foreldrene flere forhold i hverdagen som kan forstås som konsekvenser av krenkelser. Gjennom beskrivelser kommer det frem at foreldrene hadde liten tro på at deres behov skulle bli møtt. Relasjoner og samarbeid var utfordrende, det være seg barnevernstjenesten, BUP, barnehage eller huseier. Flere foreldre beskriver at de over lengre tid «godtok» vold og trusler fra partner, da de trodde de ikke fortjente bedre. En mor uttrykker hvor slitsomt det er å leve i dette, og hvordan egen vilje og selvstendighet blir borte. Noen foreldre beskriver at de er fratatt trygghet på evnen til å beskytte seg selv og barnet. Foreldrenes beskrivelser viser at krenkelser ikke kan skilles fra hverandre, men henger sammen og forsterker hverandre.

I Ellingsen (2007) og Moldestad og Skilbred (2010) sin forskning opplever foreldrene omsorgsovertakelsen som en personlig krise med følelser av maktesløshet og depresjon, hvor rusbruk og overtidsarbeid ble måter å takle krisen på. Slettebø (2008) skriver at foreldre opplever foreldrerollen som utydelig og endret etter omsorgsovertakelsen. Foreldre

i Ellingsen (2007) sin forskning beskriver frykt for å bli stemplet som dårlige mødre. Videre at foreldrenes skyld og skamfølelse henger sammen med deres følelse av å ha sviktet barnet, og egne og samfunnets forventninger til foreldrerollen.

Foreldre jeg intervjuet beskriver lignende erfaringer etter omsorgsovertakelsen. Flere beskrev ensomhet, depresjon, økt bruk av rusmidler og tanker om å ta livet sitt. Foreldre beskrev opplevelse av å miste fotfeste, synke og ikke få puste og en følelse av ikke å være god nok, frykt for rykter og å bli sett ned på. Noen isolerte seg. Det kan virke som konsekvenser av krenkelser forsterkes med omsorgsovertakelsen. Foreldrenes beskrivelser av skam, motstand, sinne, og apati, kan forstås som en reaksjon på krenkelse og tap av anerkjennelse på alle tre områdene.

Disse følelsene bidrar til en opplevelse av utenforskap, det å være annerledes. Honneth (2007, s. 147) skriver at et krenket jeg-ideal kan «forårsakes av subjektet selv eller av andre mennesker». Slik kan personen føle på manglende egenverdi, skyld og skam fordi man bryter med egne verdier, frykt for samfunnets respons eller fordi krenkelsen er påført av andre gjennom mangel på respekt og rettigheter. Settes dette i sammenheng med at foreldre opplever at omsorgsovertakelsen er krenkelser på flere nivåer, kan man forstå at det får konsekvenser for egen identitet og forholdet til andre mennesker.

Noen foreldre i Otterlei og Engebretsen (2022) sin studie, forklarer at omsorgsovertakelsen er andres skyld og at de selv er et offer. De foreldrene jeg snakket med, var alle uenig i omsorgsovertakelsen. Da avgjørelsen ble tatt, opplevde de at barnevernstjenestens vurderinger var feil eller at de hadde fått feil hjelp. Foreldrene tok lite ansvar for egen situasjon og omsorgsovertakelsen.

Honneth (2007) hevder at dersom man erfarer at man ikke har de rettigheter en forventer, etableres ikke opplevelsen av å ha forpliktelse eller kunne stilles ansvarlig for situasjonen eller overfor andre. I møte med andre og samfunnet, vil en grunnleggende mistillit skape vansker i gjensidighet til andre og evnen til å se utover egne behov. Foreldrenes fraskrivelse av ansvar for omsorgsovertakelsen, kan slik forstås som konsekvens av krenkelser og fratakelse av rettigheter.

Honneth (2007, s. 147) hevder at erfaring av krenkelsers kan gi utslag i en kamp for anerkjennelse gjennom aggresjon, motstand, forakt eller resignasjon. Dette henger sammen med at resultatet etter en handling er annerledes enn forventet og at jeg-idealet opplever skam. Slik jeg forstår Honneth er denne kampen ikke en bevisst handling, men en ubevisst respons på krenkelsen. For moren som forteller hvordan hun ga opp og valgte å ruse seg, førte krenkelsen til passivitet og mangel på handling. Andre beskriver en kamp for anerkjennelse som bæres av aggresjon og motstand.

Ellingsen (2007), Moldestad og Skilbred (2010) og Slettebø (2008) beskriver i sin forskning at foreldre som var enig i tiltak og som samtykket til plasseringen, opplevde samarbeide lettere enn dem som opplevde større grad av tvang. Dette kan forstås som at krenkelsen ved en omsorgsovertakelse foreldrene samtykker til, er mindre enn når foreldrene er uenige eller ikke skjønner hvorfor barna må flytte. Større krenkelse skaper større motstand og en sterkere kamp for anerkjennelse.

I Höjer (2007), Slettebø (2008) og Syrstad (2020) sine forskningsprosjekter tilpasser foreldrene seg og finner en strategi i samarbeidet med barnevernstjenesten. På denne måten deltar de ikke aktivt i samarbeidet, men gjør det de blir fortalt. Dette kan ses som en tilpasning for å sikre sin rett, når man ikke har tiltro til systemet og at egne rettigheter blir ivaretatt.

Også foreldre jeg intervjuet beskrev samarbeidet som en strategi for å nå et mål. Dersom anerkjennelse er et grunnleggende behov, kan det å resignere og tilpasse seg ses på som en kamp for anerkjennelse. Dette blir ikke et gjensidig samarbeid, men ved å tilpasse seg, blir foreldre sett på som samarbeidsvillige og kan slik motta en form for anerkjennelse.

De fleste jeg snakket med ga uttrykk for stor fortvilelse, sinne og frustrasjon i samarbeidet med barnevernstjenesten. Noen fortalte at de motarbeidet direkte og ikke forholdt seg til avtaler. Noen sa det var umulig å samarbeide med kontaktpersoner som var årsaken til omsorgsovertakelsen. Dette sinnet er òg en side av kampen for anerkjennelse. Det er mulig at en slik kamp bidrar til en forsterkende effekt og øker sjansen for ytterligere krenkelse fordi foreldrene oppfattes som vanskelige.

Honneth (2007) hevder at krenkelser påvirker samhandling og relasjonen til andre da det påvirker grunnleggende selvtillit, integritet og tillit til å bli møtt på egne behov. Foreldre jeg intervjuet beskriver en opplevelse av å være fratatt myndighet og kontroll. De bruker sterke ord for å uttrykke fortvilelse og sinne knyttet til kontaktpersonen som «tok» barnet. Slik foreldrene beskriver omsorgsovertakelsen og relasjonen til barnevernstjenesten, mangler både tillit, anerkjennelse og gjensidighet. Dette kan medføre at foreldrene ikke anerkjenner barnevernstjenesten som institusjon eller kontaktpersonens rolle. Det medfører igjen at foreldrene ikke er mottakelige for anerkjennelse fra barnevernstjenesten. I en slik situasjon blir samarbeid og relasjon basert på gjensidighet og anerkjennelse umulig.

5.2 Endring som følge av erfart anerkjennelse

Honneth (2007) mener at når en person erkjenner at det er utsatt for urett, kan dette føre til motstandshandlinger som en kamp for anerkjennelse. Målet med motstandshandlingene er å etablere en positiv relasjon til seg selv, andre samfunnsmedlemmer og samfunnet som institusjon. Når personen erfarer at de tre anerkjennelsesformene er innfridd, kan personen leve et fritt og menneskeverdig liv. En måte å forstå forandringene foreldrene beskriver, er at de, i alle fall i noen grad, opplever de tre anerkjennelsesformene som innfridd og at de nå, i en viss grad, opplever et fritt og menneskeverdig liv.

5.2.1 Selvdannelse – en parallell prosess

Når målet er å bedre relasjonen mellom foreldre og kontaktperson, rettes fokus ofte mot det som skjer i relasjonen. Gjennom å analysere mitt materiale i lys av Honneths (2007) teori om anerkjennelse, har jeg blitt oppmerksom på en parallell prosess. Denne foregår utenfor barnevernskontoret, men har stor betydning for det som skjer i samhandlingen mellom foreldre og kontaktperson.

Honneth ser på selvdanning som en dobbel prosess hvor vi på den ene siden alltid står i forhold til andre mennesker, og hvor vi på den andre siden, også må forholde oss til oss selv. Prosessen forutsetter anerkjennelse fra andre og handler om å forstå, tolke og forholde seg til sitt eget psykiske liv (Jakobsen, 2013, s. 362).

Alle foreldrene gir uttrykk for at de i årene etter omsorgsovertakelsen har jobbet med seg selv. En ting er at livet, ytre sett, er annerledes, men foreldrene forteller også at de har jobbet med seg selv som person. Foreldrene beskriver lange prosesser, over år og hvor det er mange faktorer som er medvirkende. Hvordan dette er kommet i gang og hvordan foreldrene har gjort dette er forskjellig. Et par foreldre har snakket med psykolog over lang tid, noen har deltatt i grupper og kurs, noen har vært til behandling for rus og andre til utredning. Fokuset har på ulike måter vært dem selv gjennom mestring av rus, sinne og behandling med tanke på tidligere erfaringer eller det å forstå seg selv og sin situasjon. Gjennom denne prosessen møter foreldrene personer som ivaretar og anerkjenner deres behov på ulike områder. Ved å bli møtt med kjærlighet og en opplevelse av å bli sett, bygger foreldrene opp selvtillit.

I sin avhandling omtaler Slettebø (2008) foreldre som har mistet omsorgen for barna. Etter en lengre periode i støttegruppe endret de sin historie og tok tak i eget liv. Foreldrene opplevde fellesskapet i gruppen som anerkjennende på den måten at de våget dele sin erfaring og frustrasjon, og å stille spørsmål. Gjennom et anerkjennelsesperspektiv, er det mulig å tenke at disse foreldrene og de foreldrene jeg intervjuet, har gjennomgått noen av de samme prosessene. Ved å erfare støtte og anerkjennelse kan de utfordre egen erfaringshorisont og ta del i en dannelsesprosess. Gradvis skjer det endring av deres forståelse av seg selv og andre. Gjennom dette opparbeides solidaritet og motivasjon til å ta større ansvar for eget liv og situasjon.

Å tilegne seg solidaritet skjer gjennom en læringsprosess som er både individuell og kollektiv. Man utvider sin egen verdsettelseshorisont i relasjon og fellesskap til andre ved at man forsøker å se verdi i evner og aktiviteter som man i utgangpunktet ikke verdsetter (Honneth, 2007, ss. 130-139; Jakobsen, 2013, ss. 360-361). En slik vellykket selvdanningsprosess kan forklare at foreldrene uttrykker endring når det gjelder å sette seg inn i barnets situasjon og barnevernstjenestens bekymring før plassering. I foreldrenes beskrivelser kommer dette til uttrykk på flere måter.

På plasseringstidspunktet var alle foreldrene imot at barna flyttet i fosterhjem. Da jeg intervjuet foreldrene, sier flere at de nå har forståelse for barnevernstjenestens bekymring eller at omsorgsovertakelse var riktig. Foreldrene ser annerledes på seg selv, sin rolle og

ansvar i møte med andre personer. Økt evne til å sette seg inn i andres behov, kommer også til uttrykk i relasjon til barnet. Foreldrene anerkjenner barnets relasjon til fosterforeldre. Flere foreldre mener barnet skal bo i fosterhjemmet fordi det er best for barnet, selv om barnet kunne flyttet til dem. En forelder setter grenser for kontakt med barnet, fordi barnets behov for ro er viktigere.

Gjennom foreldrenes arbeid med seg selv, endres også deres syn på barnevernstjenesten. Tidligere uttrykte foreldrene sinne, avmakt og at kontakt med barnevernstjenesten opplevdes nærmest umulig. Da jeg snakket med foreldrene omtaler de alle kontaktperson, barnevernstjenesten og barnevernstjenestens arbeid mer positivt og de uttrykker tillit til kontaktpersonen. De spør om hjelp og ønsker et godt samarbeid. Flere uttrykker også at kontaktpersonens anerkjennelse vedrørende det arbeidet de har gjort i eget liv, er viktig for dem.

Det er flere ting som motiverer foreldrene til å jobbe med seg selv. En forelder sier at «jeg gjorde det for meg selv» og viser at prosessen handler om dem. En mor erfarer at livet har påført sår som fortsatt påvirker henne. Hun forteller at hun går til profesjonelle og snakker om fortida, da hun ikke vil belaste den nye partneren med dette. For noen er målet at barnet kan flytte tilbake og andre sier at bedre samarbeid med barnevernstjenesten en motivasjon.

Honneths teori sier at alle har personlighetstrekk man ikke liker å forholde seg til, eller skammer seg over. Når man ikke forholder seg til disse personlighetstrekkene, kan man handle ufritt på uønskede impulser som sinne, aggresjon og begjær. Honneth mener vi kan bearbeide disse impulsene ved å ha en indre dialog med fortrenge eller uønskede personlighetsdimensjoner (Jakobsen, 2013, s. 362).

Det er dette foreldrene snakker om når de viser til at de har jobbet med seg selv. De har våget å møte seg selv og erkjenne noen av disse personlighetstrekkene. Foreldrenes beskrivelser sett opp mot teori om anerkjennelse og selvdannelse, kan forstås som at foreldrene har vært gjennom, eller har tillatt seg å gå inn i, en pågående selvdannelsesprosess.

5.2.2 Fra krenkelse til anerkjennelse

Honneths (2007) anerkjennelsesteori sier mennesket mottar anerkjennelse på tre nivåer og at søken etter anerkjennelse er en grunnleggende kraft i personen. Dersom søken etter anerkjennelse er en grunnleggende kraft, vil en naturlig konsekvens være at søken etter å reparere, også er en slik grunnleggende kraft.

På tidspunktet for intervjuene, har det skjedd endringer i foreldrenes liv når det gjelder familieliv og relasjoner. Alle foreldrene beskriver nye positive relasjonelle erfaringer. Flere har nye partnere. Foreldrene beskriver erfaring med å bety noe for andre og vite at de er viktige for andre. Noen har fått en foreldrerolle for stebarn og noen har gjenopprettet kontakt med voksne barn. Foreldrene formidler en selvtillit som ikke var tilstede i tiden før og under plassering.

Det foreldrene beskriver her kan forstås som erfaring med anerkjennelse på det første området, kjærlighet (Honneth, 2007). Honneth sier at gjennom erfaring med kjærlighet lærer vi å finne balansen mellom å ta imot og gi, uttrykke behov og forvente å få opp imot eget ansvar i møte med andre. Gjennom at foreldrene erfarer at de er betydningsfulle, opplever de anerkjennelse fra ny partner og deres barn.

Foreldrene beskriver også andre endringer i hverdagen. Alle har på det tidspunktet fast inntekt gjennom uføretrygd og bosituasjonen fremstår som mer stabil. Ingen av foreldrene har jobb, men de har økonomisk forutsigbarhet som kan gi opplevelse av kontroll. Flere foreldre har vært igjennom behandling og utredning. De beskriver en rusfri hverdag og flere har startet opp med medisiner for ADHD/ADD. Foreldrenes beskrivelser viser at endringen i stor grad har bidratt til den stabiliteten de fremviser på intervjutidspunktet.

Dette kan forstås som at foreldrene har fått bekreftet flere rettigheter på det andre anerkjennelsesnivået, som medborgere i samfunnet (Honneth, 2007). Foreldrene er blitt anerkjent for den de er, som personer med utfordringer og rettigheter til hjelp og støtte. Behovet for medisiner og uføretrygd er legitimt. Grunnlaget for behandling og utredning er i seg selv anerkjennelse av foreldrenes rettigheter. Positive konsekvenser av utredningen øker foreldrenes anerkjennelse på flere områder ved at foreldrene klarer å opprettholde stabiliteten de er i ferd med å bygge opp. Slik kommer det fram at anerkjennelse på et område kan virke positivt på et annet.

Anerkjennelse av rettigheter er tett knyttet opp til økt sosial verdsettelse. Sosial verdsettelse skjer i et sosialt fellesskap og handler om at personen blir anerkjent for sine egenskaper og evner. En vellykket selvrealisering er avhengig av personens positive syn på egne egenskaper og ferdigheter (Honneth, 2007, ss. 130-139; Jakobsen, 2013, ss. 360-361). Gjennom nye relasjoner, økt levestandard og at foreldrenes utfordringer anerkjennes blant annet ved rettighet til uføretrygd og medisiner, øker foreldrenes anerkjennelse på den sosiale arenaen. Slik settes foreldrene i stand til å delta og bidra på nye områder i samfunnet, slik som foreldregruppe, Frisklivssentral og menighet. Foreldrene beskriver at de gjennom deltakelse erfarer anerkjennelse for hvem de er og eget bidrag. De beskriver et endret selvbilde og mer positiv forventning til samfunnet.

Samtidig med endringene beskrevet over, fortalte foreldrene da jeg intervjuet dem, om et bedre forhold til barnevernstjenesten. Foreldrene formidlet at de nå ble møtt med respekt og forståelse. Dette står i stor kontrast til deres tidligere beskrivelser, og kan ses som at foreldrene også erfarer anerkjennelse fra barnevernstjenesten.

Det er mulig å tenke at kontaktpersonen kan bidra og gi anerkjennelse i kjærlighetssfæren, selv om kontaktpersonen ikke er del av foreldrenes private sfære. Barna og omsorgsovertakelsen griper tett på foreldrenes selvforståelse. Mange av foreldrene jeg snakket med manglet de nære personene i livet. Mange gir uttrykk for ensomhet, spesielt i tiden etter omsorgsovertakelsen. I annen forskning forteller foreldre om en opplevelse av å stå alene i omsorgsovertakelsen. Flere lar være å fortelle om situasjonen til familie, venner og arbeidsted (Ellingsen, 2007; Otterlei & Engebretsen, 2022). Gjennom den sterke betydningen omsorgsovertakelsen har for selvbilde og mulig i mangel av andre nære relasjoner, kan kontaktpersonens anerkjennelse styrke foreldrenes selvdanning.

Foreldrene forteller om mange skifter av kontaktpersoner før det kontaktpersonskiftet som skapte endring. Ut fra et anerkjennelsesperspektiv, kan man forstå dette som at det har skjedd en gradvis endring i foreldrenes liv fra krenkelse til anerkjennelse, som gjør foreldrene gradvis i stand til å ta imot og gi anerkjennelse. På et tidspunkt, i møte med en anerkjennende kontaktperson, evner foreldrene å ta imot anerkjennelse også fra barnevernstjenesten. Foreldre forteller om erfaring med at kontaktpersonen er forutsigbar, ser dem og tar dem på alvor. Kontaktpersonen vet hvem de er, på godt og vondt. Dette har

skapt en tro, eller en gryende tro, på at barnevernstjenesten vil dem vel og er til å stole på. En forelder sier at «tillit er etablert over tid». En konsekvens er økt tillit til barnevernstjenesten generelt, men tilliten er i hovedsak er knyttet til kontaktpersonen.

Foreldrene beskriver en større forventning til aktiv deltakelse i barnevernssaken. Under intervjuet forteller foreldre om deltakelse i møter, mer og riktig informasjon og økt samvær. De opplever å bli tatt på alvor, ha tilgjengelige kontaktpersoner og enklere måter å kommunisere med barnevernstjenesten på. I tillegg beskriver flere foreldre at de blir spurt til råds når det gjelder barna. Annen forskning viser at foreldre ønsker informasjon, å delta i beslutninger og ha innflytelse i barnas liv også etter omsorgsovertakelsen (Moldestad & Skilbred, 2010; Slettebø, 2008). Man kan også tenke at dette «ønsket» er en tanke om at dette er deres rettighet som foreldre, selv om barna bor i fosterhjem.

Å delta i intervjuet kan også ha en funksjon i denne sammenheng. Det å bli spurt om å delta kan oppleves anerkjennende, samtidig uttrykker foreldrene en tro på at deres erfaring kan bidra til økt kunnskap hos barnevernstjenesten og komme andre til gode. Dette kan være uttrykk for erfaring med økte rettigheter og økt selvrespekt.

Ser man på foreldrenes beskrivelser kan man hevde at foreldrene har fått reetablert sin rolle som forelder. Foreldrene jeg intervjuet uttrykker nå en forståelse av at de er viktige for barna og at deres kjennskap til barna er viktig. Gjennom økt samvær anerkjennes de som foreldre til barna. Otterlei og Engebretsen (2022) hevder at foreldre de har intervjuet, gjennom språket har omdefinert sin foreldrerolle fra å være mislykket til betydningsfulle. Dette forklares gjennom en lengre prosess og de forteller også om parallelle endringer i foreldrenes liv som det å være rusfri, forlate partner, jobb og utdanning. Den endringen Otterlei og Engebretsen (2022) beskriver har likhetstrekk med beskrivelser fra foreldre jeg har intervjuet, og kan forstås som en anerkjennelsesprosess.

Også i relasjonen til fosterforeldre beskriver foreldre endringer som kan forstås som økt anerkjennelse. Foreldrenes første erfaring var at de fikk mangelfull informasjon av fosterforeldrene og at de følte seg avvist. Senere erfarte de å bli tatt imot med åpne armer, få økt samvær og ha direkte kontakt med fosterforeldrene, noe de beskriver som anerkjennelse.

I intervjuet beskriver foreldrene at de erfarer at de er betydningsfulle for andre og deres bidrag har verdi. De har økt sin forventning til at deres sosiale krav blir møtt gjennom å erfare økte rettigheter. Gjennom stabiliseringen av sin livssituasjon, har foreldrene fått økt selvspekt. Denne endringen har skjedd i livet generelt, men også i relasjonene til barnevernstjenesten. Dersom man ser på foreldrenes liv og endring gjennom Honneths teori om anerkjennelse og dannelse (Honneth, 2007; Jakobsen, 2013), er erfaringen med anerkjennelse sammen med at de har jobbet med seg selv, en naturlig forklaring på hvorfor foreldrene tar et større ansvar for sin og barnas situasjon, og ser seg selv som deltaker i en gjensidig relasjon med barnevernstjenesten. Foreldrene evner i større grad å anerkjenne seg selv og evner dermed i større grad å ta imot og gi anerkjennelse til andre. Det er vanskelig å si hva som startet prosessen. En naturlig forståelse av dannelse er at det er en prosess som skjer på flere områder samtidig, er stadig pågående og forsterker hverandre positivt (Jakobsen, 2013).

5.3 Samarbeid som en gjensidig anerkjennende prosess

Foreldrene beskriver en positiv endring i sin hverdagssituasjon. Samtidig beskriver de en endring sosialt. De beskriver flere positive relasjoner og en større evne til å sette seg inn i andres situasjon. Også i relasjonen til barnevernstjenesten beskriver de en positiv endring som handler om økt tillit og opplevelse av ansvar.

Aamodt (2003) bruker relasjonsmodellen til å vise hva som kjennetegner en samhandlingsrelasjon i profesjonell sammenheng, som er bygget på Honneths teori. I relasjonsmodellen møter bruker og hjelper hverandre med gjensidighet, respekt og anerkjennelse, til tross for asymmetrien som ligger i hjelperens makt- og kunnskapsfortrinn. Relasjonen mellom foreldre og barnevern er likeverdige da begge kunnskap og erfaring er like viktige. «Sammen er de medskapere og medaktører av den hjelpen som tilbys. Hjelperen og klienten er to forskjellige mennesker med ulike roller, posisjoner og med ulik makt» (Aamodt, 2003, s. 155).

5.3.1 Et likeverdig samarbeid

Alle foreldrene fortalte da jeg intervjuet dem, at de opplever et bedre samarbeid med barnevernstjenesten sammenlignet med tiden før og rundt omsorgsovertakelsen. Flere sier at de ser behovet for samarbeid og at de har tillit til barnevernstjenesten.

Som jeg tidligere har argumentert for, har foreldrenes nye erfaringer med anerkjennelse og deres arbeid med seg selv, gjort foreldrene i stand til å anerkjenne barnevernstjenesten og se behovet for samarbeid. Ved at de anerkjenner kontaktpersonen kan de også ta imot anerkjennelse fra dem. Anerkjennelse fungerer da slik som Aamodt (2003) argumenterer for, som en brobygger mellom foreldre og kontaktpersonen.

Tidligere ga foreldrene barnevernstjenesten ansvaret for den dårlige samarbeidsrelasjonen. Da opplevde de ikke selv å ha et ansvar for relasjonen. Denne holdningen ser man også hos foreldre i annen forskning. Kontaktpersonen får ansvaret når foreldre opplever lite medvirkning, ikke opplever seg forstått eller situasjonen blir annerledes enn foreldrene ønsket seg (Moldestad & Skilbred, 2010; Otterlei & Engebretsen, 2022; Slettebø, 2008). Dette kan forstås som at det den første perioden av samarbeidet ikke var noen gjensidig anerkjennelse og dermed ikke noe som skapte bro over uenighetene.

Foreldrene gir uttrykk for at deres endrede holdning er en årsak til bedre samarbeid med barnevernstjenesten. Slik anerkjenner foreldrene at samarbeid er noe man er sammen om, at det er relasjonelt og avhengig av begge parter. Bare ved å være tilstede, påvirker foreldre og kontaktperson hverandre og situasjonen. På denne måten er både forelderen og kontaktpersonen medskapere av den hjelpen som blir tilbudt (Aamodt, 2003, s. 158).

Denne endrede holdningen kan forstås som en konsekvens av dannelsesprosessen foreldrene har vært igjennom. De har opparbeidet moralsk tilregnelighet og solidaritet (Honneth, 2007; Høilund & Juul, 2015), som gjør at de erkjenner plikt og ansvar for å bidra inn i relasjonen. Noe av dette ser man også hos Otterlei og Engebretsen (2022), som beskriver hvordan foreldre endrer sin definisjon av foreldrerollen og øker sin anerkjennelse i samfunnet. Samtidig bidrar foreldrene inn i barnas liv og beskriver at deres ansvar overfor barna blant annet er å ta vare på seg selv.

Alle foreldrene uttrykker en fortsatt uenighet med barnevernstjenesten. De hevder sin rett til å ha meninger og forventer å bli akseptert. Ting blir ikke alltid som foreldrene ønsker, de beskriver likevel at de bidrar i samarbeid med barnevernstjenesten. Dette er en stor endring fra før og rundt plassering, da uenighet ga foreldrene en opplevelse av avmakt. Aamodt (2003) bruker sin relasjonsmodell til å vise at gjennom anerkjennelse kan både foreldrenes og kontaktpersonens erfaring og kunnskap vurderes som like viktig til tross for ulik makt og rolle. Gjennom et felles mål og ved gjensidig anerkjennelse, blir begge parters synspunkt respektert på tross av uenighet. Eikeland (2019, s. 15) hevder at et godt samarbeid ikke er uten konflikter, men vises i hvordan konflikter påvirker fremtidig samarbeid. Konflikt kan skape maktesløshet og resignasjon, men også bedre kvaliteten på samarbeidet.

5.3.2 Å endre posisjon

I relasjon til foreldre etter omsorgsovertakelse har kontaktpersonen en vanskelig posisjon. Barnevernstjenesten står bak en grov krenkelse som for mange foreldre ytterligere bekrefter mangel på anerkjennelse. Det å gå fra å være den som krenker til å komme i posisjon til foreldrene og gi anerkjennelse, er ikke gjort på et øyeblikk.

Moldestad og Skilbred (2010) skriver at kontaktpersoner ytrer forståelse for foreldrenes situasjon, men deres hjelp og omsorg ble avvist av foreldrene. I en travel hverdag lar da kontaktpersonen seg avvise. Det er ikke utenkelig at noe av det samme har skjedd hos de foreldrene jeg snakket med. Foreldrenes kontaktpersoner kan ha vist forståelse og omsorg, men på grunn av foreldrenes sinne og vanskeligheter med å forholde seg til barnevernstjenesten etter plassering, har foreldrene avvist kontaktpersonens omsorg.

I denne relasjonen har kontaktpersonen et særlig ansvar for å forstå foreldrenes erfaring med krenkelser før og under en omsorgsovertakelse og at foreldrene er i en krise. Aamodt (2003) sier at kontaktpersonen har ansvar for å bruke sin faglige kompetanse i møte med foreldrene og se foreldrene i lys av konteksten. Kontaktpersonen må bruke sin fagkunnskap om hvordan konsekvenser av krenkelser kan vise seg, anerkjenne og gi forelderens rom til å forstå seg selv. Dette kan gi rom for endring både i forelderens og relasjonen.

Foreldrene jeg snakket med, sier selv at de trenger tid. De må kjenne på sinne, få lov til å hate og sørge, så kan de starte et samarbeid. En dannelsesprosess beskrives som en langvarig prosess (Jakobsen, 2013), noe også foreldrene beskriver. Dette må kontaktpersonen ta høyde for i relasjonen til foreldrene. Foreldrene trenger tid og kontaktpersonen må ha tålmodighet og vilje til å bygge tillit og relasjon.

Relasjonsmodellen (Aamodt, 2003) poengterer at kontaktpersonen må være bevisst maktskjevheten i relasjonen og ikke underkommunisere dette. Maktskjevheten handler om at kontaktpersonen kan, og noen ganger må, ta avgjørelser mot foreldrenes vilje. Foreldre jeg intervjuet beskriver tillit, men også frykt for konsekvenser om de gjør mot barnevernstjenestens vilje og vurdering. Både foreldre og barnevernstjenesten må jobbe kontinuerlig for å opprettholde samarbeid og tillit, spesielt når barnevernstjenesten må ta beslutninger mot foreldrenes vilje. Nye krenkelser kan bryte ned samarbeidet. Samarbeidet er sårbart på grunn av maktskjevheten og fordi foreldrene har mange erfaringer med krenkelser. Dette kan medføre at foreldrene lettere lar seg krenke og at det skal mindre til før de igjen mister tillit.

5.3.3 Understøtte den parallelle prosessen

Foreldrenes dannelsesprosess skjer på flere nivåer og arenaer på samme tid. Det er foreldrene som eier prosessen og kontaktpersonen kan ikke styre den. Kontaktpersonen kan understøtte og anerkjenne forelderen som person, og den utvikling og prosess som foreldrene er i.

I denne situasjonen er kontaktpersonens relasjonskompetanse viktig. Foreldre forteller i intervjuene at det gjorde inntrykk på dem når kontaktperson var ydmyk, innrømmet feil, lyttet, ikke var brautende, gikk en ekstra mil og at kontaktpersonen så dem. Det foreldrene beskriver er at kontaktpersonens fremtoning i møte med foreldrene har betydning og er viktig for det samarbeidet som er mellom foreldre og barnevern.

I Moldestad og Skilbred (2010) og Slettebø (2008) sin forskning uttrykker foreldre at de verdsetter egenskaper hos kontaktpersonene som ærlighet, åpenhet og ydmykhet. Dette var egenskaper som gjorde at foreldrene kjente seg respektert. Deres beskrivelser og

beskrivelsene til de foreldrene jeg intervjuet, ligger tett opp til det å bli møtt med en anerkjennende kommunikasjon som Aamodt benevner det. I en slik kommunikasjon blir den andre «tilkjent verdi som menneske og samtalepartner» (Aamodt, 2003, s. 158).

I foreldrenes beskrivelser virker det som stabilitet når det gjelder kontaktpersoner kan være med å bringe prosessen i riktig retning. Sakte skapes tillit og anerkjennelse til kontaktperson og barnevernstjenesten hos foreldrene. Dette kommer også til uttrykk hos Moldestad og Skilbred (2010) og Slettebø (2008). Det at kontaktpersonen kjenner dem og deres historie virker å ha betydning.

Honneths (2007, ss. 126-127) anerkjennelsesteori fordrer at man i dagens samfunn må ha en viss levestandard og økonomiske trygghet for å utvikle kulturell dannelse. En annen måte å si det på er at personer må opp på et minste nivå av verd, før man evner å etablere et samarbeid. I vårt samfunn handler dette om konkrete forhold som stabilitet rundt bolig, jobb og økonomi. Kontaktpersonen kan formidle kontakt med ulike instanser og slik bidra til utvikling.

Som det kom frem i intervjuene, kan det være hensiktsmessig at barnevernstjenesten bruker foreldrenes tillitspersoner for å komme i posisjon til foreldrene og i formidling av ulike tjenester. Dette kan bli utgangspunktet for samarbeid og gjensidig anerkjennelse. Syrstad (2020) skriver at foreldre som var i kontakt med familievernnet opplevde denne kontakten mer støttende enn kontakten med barnevernstjenesten og at dette gjorde det lettere å reflektere over eget liv og samarbeidet med barnevernstjenesten.

5.4 Avslutning og konklusjon

Gjennom oppgaven har jeg jobbet med å besvare problemstillingen; hvordan beskriver foreldre som har mistet omsorgen for sine barn sin livssituasjon og relasjonen til barnevernstjenesten i tiden før, under og etter omsorgsovertakelsen? Hvordan kan foreldrenes beskrivelser gi økt forståelse av hva som kan bidra til en positiv endring i konfliktfylte relasjoner mellom foreldre og ansatte i barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse? Målet har ikke vært å forklare, men å forstå. Jeg har ikke hatt som

ambisjon å komme fram til en løsning, men å bringe inn perspektiver som kan øke vår forståelse av et vanskelig og komplekst tema.

I studien beskriver foreldrene store endringer i livet fra tiden før omsorgsovertakelsen og frem til tidspunktet for intervjuet. Fra den første tiden beskriver foreldrene en ustabil boligsituasjon og økonomi, konflikter og vold i nære relasjoner, depresjon og ulike samarbeidsproblemer. De har liten forventning til at personer og samfunn vil møte deres behov og at deres rettigheter vil bli ivaretatt. Alle har en historie med flere krenkelser i den private-, rettslige- og sosiale sfære. Da jeg intervjuet foreldrene hadde det skjedd til dels store endringer. På flere områder var deres livssituasjonen mer stabil og forutsigbar. Dette synes å være resultat av flere prosesser i foreldrenes liv. Blant annet at de har brutt med tidligere partner, nye relasjonelle erfaringer, større forutsigbarhet når det gjelder bolig og økonomi, erfaring med økte rettigheter og sosial anerkjennelse.

Parallelt skjer en endring i samarbeidsrelasjonen til barnevernstjenesten. Før og under plassering beskriver foreldrene manglende tillit, avmakt, sinne og opplevelse av at samarbeid er umulig. De legger ansvaret for omsorgsovertakelsen på barnevernstjenesten. Frem mot intervjuet skjer så en markant positiv utvikling i relasjonen. Foreldrene forteller at de nå har tillit, opplever seg sett og forstått av barnevernstjenesten, de ønsker samarbeid, de har forståelse for omsorgsovertakelsen og opplever ansvar for at samarbeidet skal fungere.

En måte å forstå den positive endringen i relasjonen til barnevernstjenesten, er at forutsetningen ligger i foreldrenes arbeid med seg selv og deres nye og økte erfaring av anerkjennelse. Gjennom å tolke foreldrenes beskrivelse i lys av Honneths (2007) teori om anerkjennelse og dannelse, har jeg argumentert for dette, og at disse to prosessene sammen har satt i gang en reparasjon av skadet selvbylde, endring av livshistorier og økt evne til å gå inn i gjensidige relasjoner.

Tid er et viktig perspektiv i endringsprosessen. Anerkjennelses- og selvdanningsprosessen som foreldrene er i, tar tid, lang tid. Foreldrene selv beskriver behovet for tid til bearbeiding og endring før relasjonen til barnevernstjenesten kan bedres etter konfliktfylt omsorgsovertakelse. Da jeg intervjuet foreldrene, var det mellom seks og tolv år siden

omsorgsovertakelsen. Når man ser på foreldrenes utvikling er det vanskelig å si hva som starter eller setter i gang prosessen. Det ser mer ut som at økt anerkjennelse på alle tre nivåer og selvdannelse, jobber sammen i en prosess som positivt forsterker hverandre.

Jeg har argumentert for at prosessen som leder til økt anerkjennelse og selvdanning ikke kan styres av kontaktpersonen eller barnevernstjenesten. Barnevernstjenesten kan ikke forsere prosessen. Dette er ikke noe foreldrene kan overlate til andre, de må gjøre det selv. I hovedsak foregår den på utsiden av barnevernskontoret, men påvirker i stor grad hva som skjer i samarbeidet.

Hva kan så barnevernstjenesten gjøre? Det er tre ting kontaktpersonen bør være bevisst i kontakten med foreldre etter en konfliktfylt omsorgsovertakelse.

Det første dreier seg om en bevissthet om at det foregår krenkelse. Dette handler om å forstå og se foreldrenes liv og handlinger i et perspektiv om krenkelser på alle de tre områdene; privat, rettslig og sosialt. Som ansatt i barnevernstjenesten og ved gjennomføring av omsorgsovertakelsen, kan kontaktpersonen selv være en av de som påfører foreldrene krenkelser.

Det andre er en bevissthet om foreldrenes sårbare situasjon. Dette handler om at mange foreldre som har kontakt med barnevernstjenesten har vært, og fortsatt er, utsatt for store krenkelser. De forventer ikke at deres behov blir møtt, de har en generell mistillit til personer og samfunn og forventer nye krenkelser. Dette kan resultere i motstandshandlinger som sinne, aggresjon og apati.

Det tredje er en bevissthet om understøttelse av den parallelle prosessen. Dette handler om kontaktpersonens rolle i å støtte foreldrenes anerkjennelse- og dannelsesprosess gjennom måten kontaktpersonen møter foreldrene og legger til rette slik at de får ivaretatt sine rettigheter. Kontaktpersonen må ha en bevissthet om sin makt og mulighet for å øke anerkjennelse eller opprettholde krenkelsen overfor foreldrene. Kontaktpersonen må ha tid, tålmodighet, vise anerkjennelse og våge å følge foreldrene i deres prosess uten å gi opp målet om et gjensidig, anerkjennende samarbeid.

Referanser

- Anderson, H. (2012). Collaborative Relationships and Dialogic Conversations: Ideas for a Relationally Responsive Practice. *Family Process, 51*(1), ss. 8-24. doi:doi.org/10.1111/j.1545-5300.2012.01385.x
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners, 35*(4), ss. 216-224. doi:10.1018/01944366908977225
- Bagge, S. R. (2011). Hvordan bruke for forståelsen når jeg ikke kan vite noe om den andre? *Fokus på familien, 39*(1), 25-44.
- Barne- og familiedepartementet. (2009). Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon (Q-1157). www.regjeringen.no.
- Barnevernloven. (1992). Lov om barnevern (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. Hentet fra <http://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern (LOV-2021-06-19-97)*. Lovdata. Hentet fra <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97?q=barnevernloven>
- Braun, V., & Clark, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. I *Qualitative Research in Psychology* (ss. 77-101).
- Ekeland, T.-J. (2019). *Konflikt og konfliktløsning -for helse og sosialarbeidere* (2. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Ellingsen, I. T. (2007). Å miste omsorgen for sitt barn. *Nordisk sosialt arbeid, 27*, ss. 263-275.
- FNs barnekonvensjon. (1998) Lov om styrking av menneskerettighetenes styrking i norsk rett (menneskerettsloven). Lovdata. doi:http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_bkn#KAPITTEL_bkn
- fo.no. (u.d.). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Hentet fra <https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>, den 30.03.23
- Grimsgaard, C. (2020). *Samtaler mellom profesjonelle og barn som gar psykisk syke eller rusavhengige foreldre. Et etiske og narrativt perspektiv*. Cappelen Damm Akademisk.

- Grunnlova. (1814) Kongeriket Noregs grunnlov. (LOV-1814-05-17) Lovdata.
doi:<http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn?q=grunnloven>
- Honneth, A. (2007). *Kamp om anerkjennelse. Om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. PAX Forlag A/S.
- Høilund, P., & Juul, S. (2015). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde* (2. utg.). Hans Reitzels Forlag.
- Höjer, I. (2007). *Föräldrars röster - hur är det att ha sine barn placerade i fosterhem. Brukar och forskare samverkar*. Skriftserie (2). Stifelsen Allänna Barnhuset.
- Jakobsen, J. (2013). Axel Honneth Anerkjennelse, danning og utdanning. I I. S. Straume (Red.), *Danningens filosofihistorie* (1. utg., ss. 356-367). Gyldendal Akademisk.
- Johannessen, A., Tufte, P.A., & Christoffersen, L. (2021) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (6.utg.) Abstrakt Forlag
- Johannessen L.E. F., Rafoss, T. W., & Rasmussen, E. B. (2018) *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget
- Johansson, K. (2016). Mellom hermeneutikk og fenomenologi - et essey i vitenskapsteori. Hentet fra 25.03.23 fra <https://www.musikkterapi.no/2-2016/2017/1/19/mellom-hermeneutikk-og-fenomenologi-et-essay-i-vitenskapsteori>
- Köhler-Olsen, J. (2019). EMD: Strand-Lobben med flere mot Norge - betydningen for norsk barnevern. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(4), ss. 341-346. doi:<http://doi-org/10.18261/issn.2464-3076-2019-04-07>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2022). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Moldestad, B., & Skilbred, D. (2010). Når barn bor i fosterhjem; utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87(1), ss. 33-46.
- NESH. (2021). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora. doi:<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- NIM. (2021-2022). *Norges Institutt for Menneskerettigheters årsmelding; Menneskerettighetene i Norge 2021. Dokument 6*.
- NOU 2012:5. (u.d.). *Bedre beskyttelse av barnes utvikling: Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>

- Otterlei, M. O., & Engebretsen, E. (2022). Partent at war: A positioning analysis of how parents negotiate their loss after experiencing child removal by the state. *Qualitative Social Work*, 21(4), ss. 765-782. doi:10.1177/147332502110485446
- Personvern. (2019). *Rutine for behandling av personopplysninger i forskning og studentoppgaver ved VID vitenskapelig høgskole*. VID Vitenskaplig høgskole. Hentet fra <http://vid.no/personvern-og-gdpr/forskning-og-publisering/> 23. februar 2023
- Personvernopplysningsloven. (2018). *Lov om behandling av personopplysninger*. Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet fra <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-15-38>
- Prop 133L. (2020-2021). *Lov om barnevern (barnevernloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet. Hentet fra <http://regjeringen.no/contentassets/f325e4de00fb472f85a7a2b94124f531/no/pdfs/prp202020210133000dddpdfs.pdf>
- Sandberg, K. (2020). Storkammeravgjørelsene om barnevern. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, ss. 148-159. doi:<http://doi.org/10.18261/ISSN0809-9553-2020-02-05>
- Seikkula, J., & Arnkil, T. (2013). *Åpen dialog i relasjonell praksis - respekt for annerledeshet i øyeblikket*. Gyldendal Akademiske.
- Seim, S., & Slettebø, T. (2007). *Brukermedvirkning i barnevernet*. (S. Seim, & T. Slettebø, Red.) Universitetsforlaget.
- Sikt.no. (u.d.). *Samtykke som behandlingsgrunnlag - mal for informasjonsskriv*. Hentet fra <http://sikt.no/informasjon-til-deltakarane-i-forskningsprosjekt> 3. februar 2023.
- Slettebø, T. (2008). *Foreldrenes medbestemmelse i barnevernet: En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Fakultet for samfunnsvitenskap og tenkologiledelse. Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.
- Statistisk sentralbyrå. (2022). *Sosiale forhold og kriminalitet/Barne- og familievern/Barnevern*. Hentet fra [ssb.no: 13.03.2023, http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barn-og-familievern/statistikk/barnevern](http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barn-og-familievern/statistikk/barnevern)
- Syrstad, E. (2020). *Å forstå det uforståelige: Møtet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, familievernet og barnevernet*. Doktorgradsavhandling. VID Specialized University.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder*. Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis. En innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

vid.no. (u.d.). *Veiledning for forskningsdatahåndtering*. Hentet fra
www.vid.no/forskning/forskningsdata/#forskningsdatahandtering-i-vid 3. februar 2023

Aamodt, L. G. (2003). Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av
grunnlagstenkningen i sosialt arbeid. *Nordisk Sosialt Arbeid*(3), ss. 154-161.

Vil du delta i forskningsprosjektet
**«Foreldres opplevelse/erfaring av hva som kan bedre
samarbeidet med barneverntjenesten etter
omsorgsovertakelse»**

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å lære mer om hva som reduserer langvarig konflikt mellom foreldre og kontaktperson i barnevernet. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Gjennom prosjektet ønsker jeg å forske på hva foreldre opplever reduserer konflikten mellom foreldre og kontaktperson i barnevernet. Mitt mål er å intervjuet fem til syv foreldre som har barn plassert i fosterhjem og høre deres opplevelse av og utviklingen av samarbeidet med barneverntjenesten, jeg ønsker å forstå mer av hva foreldre opplever er avgjørende for at samarbeidet kan bedres.

Den foreløpige problemstillingen er: Hva kan, sett fra foreldres perspektiv, bidra til å redusere langvarig konflikt i relasjonen mellom foreldre og kontaktperson i barnevernet etter en omsorgsovertakelse?

Jeg jobber i en barneverntjeneste i Agder og dette prosjektet er en del av en mastergrad i sosialt arbeid og avslutningen på min videreutdanning i barnevern.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID, Vitenskapelig høgskole i Oslo er ansvarlig for prosjektet, men det er jeg som student som vil gjennomføre intervjuene. Cathrine Grimsgaard vil veilede meg videre gjennom prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

De som blir spurt om å delta i forskningsprosjektet er foreldre som har barn boende i fosterhjem etter barnevernloven § 4-12 og hvor barnet har bodd lenger enn 1,5 år i fosterhjem. Kontaktpersonen i barnevernet skal også oppleve at samarbeidet mellom deg som foreldre og barneverntjenesten, er lettere nå enn det var tidligere.

For å komme i kontakt med foreldre som ønsker å delta, har jeg oppsøkt ulike barneverntjenester og spurt om de kjenner noen foreldre de tror ønsker å delta og som oppfyller disse kriteriene. Dette er grunnen til at du blir spurt om å delta. Ut fra disse punktene har den barneverntjenesten du forholder deg til, sendt ut denne informasjonen til deg.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer det at du deltar i et intervju i løpet av september-november 2022. Intervjuet vil vare ca. en time. Noen av temaene er bestemt på forhånd, men jeg ønsker også at du formidler din erfaring og det du opplever er viktig i samarbeidet med barneverntjenesten. Det er ikke bestemt hvor intervjuet skal foregå da det vil avhenge av dine ønsker. Det tas lydopptak som senere vil bli skrevet ut (transkribert) for videre arbeid og analyser i prosjektet. Lydopptakene vil bli slettet når prosjektet avsluttes.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg eller din barnevernssak hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Den barneverntjenesten du forholder deg til, vil ikke bli informert om du deltar i prosjektet eller ikke.

Ditt personvern – hvordan jeg oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Når lydopptakene blir skrevet ut/transkribert, blir de anonymisert. Dette betyr at jeg vil endre navn, stedsnavn og andre opplysninger som kan gjøre at noen kan gjenkjenne det du forteller uten at jeg endrer meningsinnholdet. Jeg vil lagre datamaterialet på en sikker server. Deltakere vil ikke kunne gjenkjennes ved publikasjon eller presentasjon av prosjektet. Publisering skjer gjennom en skriftlig oppgave som leveres skolen/VID vitenskapelig høgskole i Oslo.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes sommeren 2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger slettes.

Hva gir meg rett til å behandle personopplysninger om deg?

Jeg behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra VID vitenskapelig høgskole i Oslo har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- VID vitenskapelig høgskole i Oslo ved Cathrine Grimsgaard, telefon +47 41 60 19 28, E-post: cathrine.grimsgaard@vid.no
- Vårt personvernombud: Nancy Yue Liu, telefon +47 93 85 62 77, E-post: nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Dersom du ønsker å delta eller ønsker mer informasjon, ta kontakt med meg på telefon 47 45 29 58 eller E-post: jorid.k.simonsen@grimstad.kommune.no. Dersom du selv ønsker at din kontaktperson informerer meg om at du ønsker å delta, er det selvfølgelig i orden.

Med vennlig hilsen

Cathrine Grimsgaard
Veileder

Jorid Kolbjørnsrud Simonsen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Foreldres opplevelse/erfaring av hva som kan bedre samarbeidet med barneverntjenesten etter omsorgsovertakelse*», og har fått anledning til å

stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

VEDLEGG 2: Intervjuguide

Prosjekt: Foreldres opplevelser/erfaring av hva som kan bedre samarbeidet med barneverntjenesten etter omsorgsovertakelse.

1. Orientering
  - Så fint at du ønsker å delta i dette prosjektet
  - Informasjon om oppgavens tittel og formål med den.
  - Orientering om taushetsplikt, anonymitet, publisering som oppgavebesvarelse til skole, samtykkeerklæring og mulighet til å trekke seg fra intervjuet underveis.
2. Innledende spørsmål
  - Hvor mange barn har du?
  - Hvor bor de? (hos deg, far/mor, fosterhjem)
  - Hvor lenge er det siden omsorgsplasseringen?
3. Omsorgsplasseringen
  - Kan du fortelle om omsorgsplasseringen?
    - Fortell hvordan du opplevde det den gangen.
    - Hva tenkte du om begrunnelsen for omsorgsovertakelsen?
    - Hvordan opplever du omsorgsplasseringen i dag?
4. Foreldrenes livssituasjon
  - Kan du fortelle litt om livet ditt i dag?
  - Kan du fortelle hvordan livet ditt var da omsorgsplasseringen skjedde?
    - (temaer man kan komme innom: bolig, samboer/partner/ektefelle, arbeid, rus, fysisk og psykisk helse, interesser/hobby, nettverk)
    - Dersom endring, kan du forteller hva som har ført til denne endringen i livet ditt?
5. Barnets situasjon
  - Fortell om kontakten du har med barnet? Før og nå – evt endringer hvorfor?
  - Hvordan tror du barnet opplevde flyttingen?
  - Hvordan tror du barnet opplever å bo i fosterhjem nå?
6. Kontakten med kontaktpersonene i bv.tj
  - Jeg er litt interessert i den kontakten du har med kontaktpersonen i bv.tj. Flere skifte? Forskjell mellom ulike kontaktpersoner?
  - Hvordan var kontakten i starten etter plasseringen?
    - Hvordan opplever du at kontaktperson tar hensyn til dine meninger og synspunkter?
    - Opplever du at kontaktpersonen forstår deg og din situasjon? Hvordan kommer dette frem/ikke?
    - Hvordan tror du kontaktpersonen opplever deg i samarbeidet? Evt hvorfor?
7. Opplevelse av fosterhjemmet

- Fortell om din opplevelse av fosterhjemmet.
  - Hvordan er kontakten? I starten, nå, hilste de på deg, var du på besøk
  - Hvordan er opplever du dem som omsorgspersoner? Er ditt barn godt i varetatt i fosterhjemmet?

8. Selvaretakelse

- Fortell hvordan du hadde det etter omsorgsovertakelsen.
  - Hvem hadde du kontakt med?
  - Hvem snakket du med?
  - Fortalte du noen om din situasjon?
  - Hvem snakker du med i dag utenom ansatte i bv?

9. Avslutning

- Oppsummering
- Noe mer du ønsker å fortelle?
- Takk for at du stilte opp

VEDLEGG 3: Dialog med NSD/SIKT

Vurdering av behandling av personopplysninger

14.09.2022

Referansenummer

761126

Vurderingstype

Standard

Dato

14.09.2022

Prosjekttittel

Foreldres opplevelse/erfaring av hva som kan bedre samarbeidet med barneverntjenesten etter omsorgsovertakelse

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høgskole / Fakultet for sosialfag / Fakultet for sosialfag Oslo

Prosjektansvarlig

Cathrine Grimsgaard

Student

Jorid Kolbjørnsrud Simonsen

Prosjektperiode

01.09.2022 - 01.06.2023

Kategorier personopplysninger

- Almennelige
- Særlige

Lovlig grunnlag

- Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)
- Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 01.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket. Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger og særlige kategorier av personopplysninger omkring helseforhold frem til 01.06.2023.

LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a. Behandlingen av særlige kategorier av personopplysninger er basert på uttrykkelig samtykke fra den registrerte, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a og art. 9 nr. 2 a.

PERSONVERNPRINSIPPER Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen: - om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning

(art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER Vi vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20). Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring, videosamtale o.l.) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med. For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson: Gry Henriksen

Lykke til med prosjektet!

